

VIRGINII
CAESARINI
CARMINA.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/virginiicaesarin00cesa

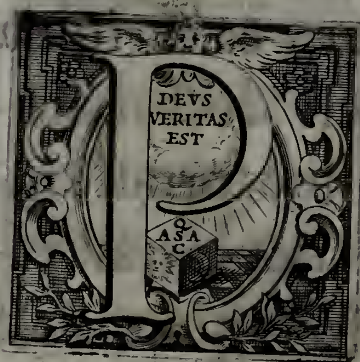

LEXANDRO VII·PONT·MAX
VIRGINII
CAESARINI
CARMINA
Gregorio Tomasini del.
G.B. Bonacina Sculp.

LEXANDRO VII·PONT·MAX
VIRGINII
CAESARINI
CARMINA
Gregorio Tomasini del.
G.B. Bonacina Sculp.

ALEXANDRO VII.
PONT. O. M.
PHILIPPVS CÆSARINVS F.

OESIM esse rem sacram, & magnorum virorũ, vel opus, vel ornamentum, vetus opinio est, Beatiss. P. iam inde a primis ducta temporibus, nostra verò tempestate mirificè con-

firmata, in qua sacrorum Principes, religioni, bonisq; artibus tuendis, ac propagandis maximè intentos, hanc etiam ingenio suo, & fauore complexos, propemodum consecrasse conspicimus. quo quidem suapte natura præclarissimæ, mirum quantum accesserit splendoris, & dignitatis. Intelligebat hæc cùm viueret Virginius Patruus meus, dumque in litteris sũma queque meditaretur, insito animi ardore, & magnis exemplis permotus, non potuit quin ad hæc studia ipse quoque raperetur, & carmina interdum funderet acri doctorũ iudicio non improbata, nec fortasse indigna, quæ Tibi oblata, oculos, auresque morentur tuas; ferunt quippe ad Romanæ, Etruscæque linguæ nitorem, & eleganciã, non sine transma-

rinis

rinis luminibus, delicijsque compo-
sita. Quòd nisi immatura mors hæc
illi tempora inuidisset, & recenti imi-
tatione meliora facere potuisset, &
argumenta nactus esset longè nobi-
lissima quæ tractaret, laudes nimirũ
tuas, Princeps Optime, quibus cele-
brandis inter tot certãtium ingenio-
rum conatus, si non omnes post se
relinqueret, postremas quidẽ certè
nõ ferret. nam vt erat acerrimo vir-
tutis amore incensus, nemo quisquã
maioribus lætitijs incederet, cũ Dei
Opt. Max. admirabili prouidentia, &
bonitate in supremo humanæ am-
plitudinis fastigio Te regnantẽ vide-
ret, in quo Virtus ipsa tamquam in
propria sede regnaret, & in quo salu-
tem, & felicitatem Orbis terrarum,
Patriæque suæ, miseris his tempori-

bus

bus repoſitam intelligeret: quæ vt ex dignitate gratularetur, ac prædicaret, quin vires omnes ingenij, neruoſq; cõtenderet, dubitari nõ poteſt. Neque verò minus benignitatẽ grato animo in cælum efferret tuam; eſt enim veriſimillimũ Te, qui virtutis, & doctrinæ fautor es maximus, hominem, in quo iſta minimè deſiderarentur, ſingulari quadam beneuolẽtia fuiſſe proſecuturũ. Accedit quòd illius domum, atque familiam iam deuinxiſti, & nouis in dies beneficijs obſtringis, ad quæ eius memoriam voluntati tuæ, nõ dico ſtimulos ſubdidiſſe, ſed nonnullum attuliſſe momentũ, haud immeritò exiſtimetur. Hæc dum reputo, B. P., amiſsi deſiderio vehementer afficior, non tam profectò, vt eo præſente amplius do-

mus

mus nostra splendesceret, quàm vt esset qui Tibi suo, & suorum nomine immortales ageret gratias, simulque laudem verissimæ gloriæ tuæ, dignè, splendidèque concelebratæ, præ cæteris reportaret. Sed qualem habere possumus, hoc est, suis hisce spirantē versibus, deuotum Numini, Maiestatique tuæ, sacris pedibus aduolutus, offero, & sisto. Tu verò pro tua incredibili humanitate, non modò libenti animo excipies, sed etiam, vbi publicas res ordinaris, lenire quærēs labores, eius Musa, & ingenio recreari nō dedignaberis. quo ille honore nec maiorem viuus optare, nec potiorē ad præclaram sui commendationē, & gloriam, consequi potuisset.

LECTOR.

IRGINIVM Cæsarinum omnis liberalis scientiæ Virum, & magno, excelsoque præditum ingenio fuisse, constans quidem hucusque fama fuit, sed tantùm per manus tradita, nullis testata monumentis. Hæc ne omnino deessent, iuris publici fecimus carminum aliquot, quæ ipse, cum remitteret animum à seuerioribus studijs, faciebat. *Libuit hoc loco vsurpare veterum Artificum formulam; quia Virginius octauo inualitudinis suæ, vndetrigesimo ætatis anno sublatus, imponere carminibus suis minimè potuit extremam manum. Cæterum ea laudare supersedemus, vt totam hanc partem illorum iudicio integram relinquamus, quibus necessitudo est cum Romanæ, Etruscæque Poeseos Principibus, & Magistris. Igitur, Lector candide, Poetæ candidissimi versus lege, & ex his coniecturã facito de cæteris, qui eius ingenij fœtus extarent, nisi mors non tam ipsi Virginio, quàm bonis literis peracerba, maturioris ætatis fructus intercepisset. Vale.*

Imprimatur.

Fr. Raymundus Capisuccus S. Pal. Apost. Mag. Ordinis Prædicatorum.

VIR-

VIRGINIVS CAESARINVS

Ioan. Batta. Bonacina Mediolanen. delin. et Scul. Romæ.

VIRGINII CAESARINI VITA.

QVAE de Virginij Cæſarini ingenio, moribus, ſtudijs, diſciplina, fortuna, totoque vitæ curſu, non ab rumore vulgi, neque à Rhetorum laudationibus accepimus, ſed à viris grauibus, & ab omni affectu liberis, qui adhuc ſuperſunt, quique Virginium vſu quotidiano cognitum habuerunt; ea nos, ſicuti narrata, acceptaque ſunt, ſimpliciter, pro noſtra, & argumenti natura, fideliterque trademus.

Natus eſt Romæ die xx. Octobris anno MDLXXXXV. patre Iuliano Ciuitatis Nouæ Duce, matre Liuia Virginij Vrſini filia. Vtriuſque autẽ parentis genus, generiſque dignitas & potentia clariora ſunt, quàm vt Scriptoris operam, lucemque deſiderent. Fratres habuit; maiores quidem natu Ioannem Georgium, qui Patri in Ducatu ſucceſsit, & Alexandrum, qui poſtea Cardinalis creatus eſt ab Vrbano Octauo; minores autẽ Ferrantem vtriuſque Signaturæ Referendarium, ac Petrum militem Hieroſolymitanum. Propinquitatibus verò multis, magniſquè floruit, à matre præſertim. Nam præter Vrſinam gentem, Beatrix, Cor-

a · nelia,

nelia, & Catharina Liuiæ forores nuptui traditæ, cùm suis, tùm suorum filiorum coniugijs Sfortias, Columnas, Corneos, Pallauicinos, Maluetios, Altempsios, Cæsios, Borromæos, Madrutios, aliasque subinde veteres familias & locupletes comprehenderant. In Virginio igitur eximia ab ineũte ætate indoles, & ad studia literarum singularis alacritas apparuit: adeout Bonifacius Cardinalis Caietanus, acri vir, vt omnes sciunt, perspicacique iudicio, septennem adhuc puerum cũ tractaret, ad omnia summa natum diceret, & incredibiles progressus in literis, si institutio accederet, augurari soleret. Celebre est, ac penè in consuetudinem prouerbij venit, nihil Romanis pueris festiuius, nihil elegantius fieri posse: promptos, sagaces, dicaculos, ingeniosos, ad omnia disciplinarum genera mirè factos videri: vbi adoleuerint, concidere sæpe vim illam omnem, ardoremque animorum, & quasi Circæo aliquo poculo repente mutatos, alios planè sensus, aliam sibi mentem induere. Verène id, appositèque dicatur; an à Transalpinis hominibus, vetere erga Romanos odio, falsò iactetur, nihil laboro. In Virginio certè aliter se res habuit, vt postea intelligemus. Nouem fermè natus annos Parmam mittitur cũ Alexandro fratre, quò procul à paternis delicijs, adeoque ab ijs occasionibus, quæ mentes adhuc teneras, & ad magna surgentes plerumque enecant, intentiorem ad studia animum adijceret. Antelata autem cæteris vrbibus Parma, cùm ob celebritatẽ illius Academiæ excellentibus in omni disciplina magistris, Ranutij Ducis opera, florentissimæ; tùm ob Auiam Farnesiam, quo etiam nomine Ranutius venientem Virginium libenter domum suam recepit, & pro ea, quæ intercedebat, coniunctione, benignè liberaliterque habuit, quoad ea in vrbe est commoratus. Mansit autem ibi quinque plus minus annos, intra quod spatium, non solum ea omnia arripuit, quibus ad humanitatem informari solent ingenui adolescentes; verùm etiam totius Philosophiæ cursum confecit, præceptore Auanzino, qui Iacobi Zabarellæ in Gymnasio Patauino discipulus, Peripateticæ disciplinæ ludum in Parmensi aperuerat: tanta quidem cùm laude, vt condiscipulos, & percipiendi celeritate, & disputandi solertia longo interuallo omnes anteiret. Nec institutum interea iter retardauit infortunium, quod illi accidit. Nam dum inter æquales in equestri ludo se exercet (quod vnicum habebat

à stu-

à ſtudijs laxamentum) refractarius equus, cui erat impoſitus, iuueniliter exultantem, & ſuperbè nimis imperitantem excuſsit, adeoque grauiter ſolo illiſit, vt pluribus locis crure confracto, præ dolore ſenſibus pene omnibus deſtitutus, vltimum vitæ diſcrimen adiuerit. Quem caſum maior etiam paulò poſt calamitas excepit, Chirurgi imperitia. Cum enim poſt duos menſes, quàm decubuerat, experiri vellet, an rectè adhuc conſiſtere pedibus poſſet; adeò perperam, ac diſtortè conglutinata tibia apparuit, vt eam denuò perfringere neceſſe fuerit, & in eum ſtatum reuocare, quo ante curationem fuerat, quò rectius cõualeſceret, accerſito ab Iſſæo vſque lacu, in Veneta regione, probatæ artis Chirurgo. Horret animus eos cruciatus cogitare, qui denuo tolerandi Virginio fuere, qui tamen illos eo animi robore tulit, eaque conſtantia, quam in viro confirmatæ iam ætatis, & ſapientiæ non requiras. Igitur, vt eramus aggreſsi dicere, tantum abfuit, vt propterea ſtudiorum ſuorum curſum intermitteret; vt per totum illud tempus, quo in lectulo confixus iacuit, iacuit autem integrum propè annum, nihil ageret aliud, quàm vt cum viris doctis ſermonem de literis inſtitueret, præcipuè verò cum Patribus Soc. Ieſu, qui ei frequentes, & ad omne prompti officium aſsidebant, quorum quidem viuendi ratio, & inſtitutum adeo Virginio arriſerant, vt non ſemel de illorum amplectenda militia cogitarit: eamque animi illius propenſionem perpetuam, atque conſtantem poſtea aperuit vltima ipſius voluntas, qua Ignatiano habitu efferri ſe velle cauit in teſtamento. Ea curatio cum poſt menſem vndecimum exitus tandem proſperos habuiſſet, eoſque iam progreſſus feciſſet in literis, quos operæ pretium eſſet in aſpectum, lucemque proferre; Romam, ineunte adoleſcentia, Virginius reuertit, vbi magnum ſane virtuti ſuæ theatrum inuenit paratum. Nam ingens hominum animos cupido inceſſerat videndi cominus, & periclitandi ingenij, de quo tam multa, tam præclara omnium ſermone afferebantur: erantque non pauci, qui ſuſpicarentur, in adoleſcentulo primariæ nobilitatis, & morum formæque elegantia commendatiſsimo, efferri plus æquo omnia: ita verò ſolere fieri, vt qui alijs in vrbibus maximo in pretio eſſent, & laude ingenij cæteros mortales anteirent, Romæ ita decreſcerent, vt vix aliquo in numero haberentur. Virginius tamen aduentu ſuo ita confirmauit rumo-

mores, qui de ipsius virtute, atque ingenio percrebuerant, vt nihil iam in Vrbe esset eius nomine clarius, essentque in eum, tanquam in aliquem ex veterum annalium memoria, conuersi animi, & studia Ciuitatis. Siue enim priuatis eruditorum colloquijs de re literaria sermo esset; siue in scholasticorum, quos vocant, arenam descenderetur; magna vbique eius doctrina, magnum acumen, & fertilitas ingenij eminebat. Hæc autem efficiebat etiam gratiora præter generis claritudinem suauitas oris, formæque dignitas. Quibus accedebat actio efficax, & sonus vocis elegans, & ad aurium voluptatem accommodatus: ingenuus præterea quidam pudor, & candor animi, pari cum humanitate erga omnes, & facilitate naturæ. Nam ad id quidem quòd pertinet, extat inter eius scripta Satira elegans, qua acriter carpit, vel potius irridet nobilium quorumdam inscitiam, qui existimationem dignitatemque nominis, quam solidis ornamentis, ac vera virtute non possunt, ostentatione generis ac potentiæ, & insolentis animi fastu consequi volunt. Nec parum momenti habebat ad plausum laudemque Virginio conciliandam, senilis quædam in primo ætatis flore maturitas, non illa quidem austera, ac tristis (nam hilariora nonnunquam conuiuia, & congressus amabat, eratque in iaciendo, mittendoque ridiculo perurbanus) sed quæ adolescentem deceret literis impensè deditum, & ab insita animi generositate non fluxa, & præsentia, sed ad memoriam illustria, & æterna respicientem. Ferunt, cum ab æqualibus ad insigne spectaculum inuitaretur, quod totius Vrbis concursu celebrabatur; se vero id facturum negasse, nec eo se crimine velle adstringere, vt quo temporis spatio posset Olympicis, Nemeæis, Circensibus ludis, &, si liberet, etiam Floralibus, sine vllo incommodo aut strepitu domi suæ interesse, mallet imperitorum artificum nugis, quantumuis sumptuosis, inter tumultus & vulgi angustias, oculos atque animum prostituere. Maximos præterea clamores excitabat memoria, qua ita Virginius pollebat, vt integras sæpe Scriptorũ paginas, pro re nata, recitaret, & vbi interesset publicis disputationibus (intererat autem ferè quotidie, certatim inuitantibus ijs, quorum ea solemnitas erat, quò tanti Viri præsentia illustrior fieret) essetque vel eleuandum aduersarij dictum, vel suum confirmandum, sexcenta Aristotelis loca proferret ex tempore, ijsdem pe-

ne

ac verbis quibus reddita fuerant ab interprete: nam Græca adducere, nec moris est apud nostros homines, & ipse (institutum enim tenebo, nec alios patiar falsas Virginio laudes appingere) non nisi leuiter attigerat Græcas literas. Itaque cum acerrimo ingenio parem memoriam, quod perrarò aacidit, sortitus esset, & tempus omne, quod reliquum esset ab officijs ad tuendam vitam necessarijs, tereret in commentationibus, & tractatione librorum; breui omnis reconditæ, exquisitæque doctrinæ scientiam ita comprehendit, vt admirationi esset vniuersis, nec iam se intra Italiam contineret illius gloria, sed mare & Alpes prætervecta longè se ad vltimas terras, latèque diffunderet. Cardinalis quidem Bellarminus, quem Virum parum consideratè quicquam, aut ad assentationem dixisse, vel fecisse vnquam, nefas esset suspicari, solitus erat dicere, videri sibi Virginium alterum Picum Mirandulanum, eum qui ob excellentiam ingenij, & doctrinæ, phœnix est nuncupatus. Quod sanè dictum, & probabatur in vulgus, & vtriusque genus, mores, formam, ingeniũ, studia, exitum ipsum vitæ ex æquo comparãti haud multum absonum à vero reperietur. In cuius rei fidem subijcimus numisma ex vna quidem parte duobus phœnicibus insculptum; ex altera verò totidem imaginibus affabrè ductis, & extantibus, quarum prior Ioannem Picum, Virginium Cæsarinum altera referebat.

Idem Cardinalis Virginio author fuit, vt tantam rerum opti-
ma-

marum ſcientiam, ingenijque præſtantiam, quæ ſibi diuinitus contigiſſet, ad ipſius Dei gloriam, & generis humani fructum conferret, ſcribendo librum, in quo vberioribus argumentis, quàm cæteri feciſſent, magiſque ad ſenſum permanantibus, omnem dubitationum tolleret de immortalitate animorum, ad reuincendam illorum pertinaciam, qui ſacrarum literarum teſtimonio hac in re minimè acquieſcerent. Et ſanè multa in id argumentum Virginius iam collegerat, colligebatque in dies, quò omnia ſuo tempore rectè & ordine digeſta luculento volumine complecteretur; niſi præmatura poſtea mors egregium opus, quemadmodum alia multa quæ moliebatur animo, intercepiſſet. Inter hæc non neglexit Iuris quoque ſciẽtiæ, cuius conſultus fuerat Parmæ ſolemniter appellatus, operam dare, coacto etiam ſtylo, quo cæteroqui caſtigato vtebatur, accommodare ſe formulis corruptæ Iuriſprudentiæ. Verumtamen longè maior illum voluptas ad mitia Muſarum ſtudia, & flagrantior cupido rapiebat, hominem præſertim non tàm honorum & potentiæ, quibus vulgares animæ vſque ad inſaniam capiuntur, quàm laudis & gloriæ, qua magnæ mentes & erectæ imprimis ducuntur, appetentiſsimum. Quamobrem, valere tandem iuſsis Leguleiorum, forique clamoribus, iterum ſe liberalioribus literis totum tradidit, Theologicis præſertim, ac Philoſophicis: quarum primas cum ſacræ hiſtoriæ, Canonum, Conciliorum, ac Patrum cognitione coniunxerat; in vltimis verò, Doctore & Magiſtro Auanzino, de quo ſuprà memorauimus, ita vſque ad illud quidem tempus Peripateticorum ſectæ adhæſerat, vt ab eorum placitis vel latum vnguem diſcedere religio illi eſſet. Verùm vbi verſari familiarius cœpit cum Federico Principe Cæſio, eiuſque authoritate & conſilio in amicitiam ſe dedit Galilæo, Ioãni Ciampolo, alijſque eius diſciplinæ hominibus, qui è cœlo ſe deuocaſſe gloriabantur veram ac germanam philoſophiam, hoc eſt aliam planè ab ea, quam Ariſtotiles tradidiſſet; primò quidem obluctari acriter eorum dictis, deinde vbi quotidianus ſermo argumenti inſolentiam cicurauit, haud grauatè aures, poſtremò etiam manus dedit. Itaque veteris militiæ deſertor & transfuga, vt ſunt Iuuenum ingenia cupida rerum nouarum, tranſitum fecit ad caſtra Lyncæorum (id nomen Academiæ fuit) quorum erat inſtitutum inuſitata rerum euenta, quæ terris, quæ cœlo accide-

ciderent, in disputationem vocare; causas sedulò indagare, & eorum obseruationibus, alijsque experimentis, veterem omnem philosophiam, Aristotelicam imprimis euertere. Ex eo numero qui esset, quasi familiæ suæ tesseram ambitioni vocabuli conuenientem, gestabat digito annulum, lynce insculptum, quo significabatur, esse eos in rimandis naturæ arcanis perspicacissimos. Hæc porrò Academia authorem habuit eum, quem diximus, Federicum Principem Cæsium, literarum amatorem potius, quàm peritum, mansitque tamdiù, quamdiù vixit authot suus, qui illam quasi satam à se arborem omni officio, industriaque colebat. Verùm eo mortuo, cum Academici nullas haberent certas sedes, nec cæterarum Academiarum morem sequerentur, statis diebus in vnum conueniendi, sed vnico nominis splendore, & annuli mysterio omnis eorum disciplina cõtineretur; breui Lyncæorum memoria ita extincta est, vt eorum ad ætatem hanc nostram vix tenuis aura peruenerit. Præter Galilæum, & Ciampolum, coluit quoque Cynthium Clementem eidem sectæ addictum, & insignem ea tempestate Medicum. Ab eo Virginius Chimicis sacris initiatus versari cœpit attentius in eius artis experimentis, quibus præcipue Aristotelis fundamenta conuelli putabant. Eaque ipsa experimenta conuertit postmodum à destruendis Peripateticorum placitis, ad fulciendam valetudinem suã, quæ iam & asiduo labore in studijs, & habitu corporis gracili, propensoque ad maciem in deterius quotidie prolabebatur. Verùm hic quoque conatus, sicut alia multa quæ periclitatus fuerat medicamenta, irritus fuit, in dies magis magisque superante vi morbi. Cuius rei cum omnem culpam, vitio generis humani, conferret in inscitiam Medicorum, inuehi vehemẽter ea occasione solitum ferunt in insaniam temporum nostrorũ, quibus Ars illa, cui valetudinem nostram vitamque credimus, tanquam humilis & plebeia, digna iudicaretur, in qua illi ferme elaborarent, qui nullas vererentur violare maiorum imagines, quique tenuitate plerumque rei domesticæ prohiberentur operam dare studijs ac disciplinis ad eam probè tractandam necessarijs; instrumenta fundi, pascua, nomina, supellex, à viris honestissimis, patricijsque vendicarentur. Igitur cum alterius cœli præsidium, reliquis omnibus frustra consumptis, experiri constituisset, Bononiam iter intendit, non quòd situm illius vrbis

bis

bis maximè opportunum duceret valetudini suæ, placidum alioqui temperatumque cœlum desideranti; sed quod in Bononiẽsi Gymnasio mereri stipendia dicerentur Medici præstantissimi, nec deessent literati viri, sine quibus, vt cætera adessent omnia, videbatur sibi Virginius in solitudine, luctuquè viuere. Sed interceptus in itinere ab amantissimo sui Principi Cæsio, Aquaspartam Cæsiæ gentis oppidum propè Spoletum diuertit, mansitque ibi aliquot dies magna, quantum quidem per inualetudinem licuit, cum voluptate. Quippe Federicus, quò libentiorem illic Virginium retineret, Bononia accersierat, præ cęteris, Claudium Achillinum, Philosophum ac Poetam, opinione quidem omnis Cisalpinæ Galliæ, maximum, & Petrum Poterium rei Chimicæ egregium artificem, quibuscum alternas horas hilarè, ac iucundè transigebat. Ac breui tantum de veteri sua sæuitia morbus remiserat, vt vox etiam, quam pituitæ, vel alterius cuiusuis humoris defluuio vlceratæ fauces iam olim intercluserant, ad officium rediret, vt Elegia quadam ad Cynthium Clementem inscripta sibi ipsi effusè gratulatur. Nam cæteris eius virtutibus non leui ornamento erat mira indoles, & dexteritas ad Poesim, præcipuè latinam, in qua Tibullum, Propertiumque eruditorum iudicio feliciter expressit elegiaco carmine. Italicis etiam numeris se exercuit, adductus consuetudine Ioannis Ciampoli, qui eo præcipuè ornamento aditum sibi ad laudem, & ad potentiorum limina patefecerat. Sed quamuis Virginius profiteretur, maximè omnium probari sibi Ciampoli venam, & characterẽ; longè tamen diuersa via vterque illorũ ibat ad carmen. Virginius æquabile, & temperatum sequebatur scribendi genus, perspicuum, graue, simplex, quod seriò rem ageret, & in quo Latij veteris incessum facilè agnosceres; in Ciampolo liber spiritus, noua omnia, concitata, grandia, inaudita, plena periculi, & audaciæ ad Pindarum aspirantis, quæ propterea omnem ad se raperent admirationem theatri. Quam scribendi rationem perperam imitati postea, qui se Pindaricos dici volunt, in tam absurdos errores inciderunt, vt ex plurimis, quæ aliquot ab hinc lustris irrepserunt in Rempublicam literariam hæreses, nulla, vt viri quidẽ sapientes iudicant, fœdius Italicæ Iuuentutis ingenia corruperit. In his, quæ scripsit materna lingua, multa reperiuntur etiam amatoria, satis pro argumento verecunda,

& ſobria, quæ tamen Author poſtea improbauit, tanquam imbecilla adhuc ætate ſcripta: & ſuperat eorum numerus, quæ hominem philoſophum, & à vulgi erroribus alienum magis deceant, quæque Chriſtiano Poeta digniora videri poſsint. Qua etiam in re ſecutus eſt Ciampoli authoritatem ſuadentis, honeſtiſsimam ſecum prouinciam ſuſciperet, ad meliorem frugem, moreſque reuocandi Etruſcas Muſas, quæ, nonnullorum vitio, nihil iam ſancti, aut caſti haberent, ſed cuiuſuis è vulgo libidini proſtitutæ in obſcœnis tantùm, & procacibus argumentis occuparentur. Virginius itaque à iuuenili licentia ad grauiora ſtylo conuerſo, moralis Philoſophiæ præcepta, quod nemo adhuc ante ipſum ex propoſito fecerat, aggreſſus eſt carminibus tradere, vt etiam profitetur Ode illa, quæ Proemium inſcribitur. Et quia ad informandos optimis moribus animos, duplici præcipue via, ac ratione niti oportet; ad honeſta videlicet incitando illos, & reuocando à turpibus; vtramque Virginius complexus eſt: illam quidem pluribus Odis (cantiones noſtri vocant) ad varios amicos inſcriptis; hanc verò nonnullis Satiris Luciliano aceto perfuſis, in quibus ætatis ſuæ vitia perſtrinxit acriter; quandoque etiam perſonis potentia, vel dignitate illuſtribus, qua erat animi libertate, ac ſpiritu, in os inuolare non dubitauit; ſed animi tantùm gratia, & experiundi eo in argumento ingenij, non quòd vlli mortalium inuri notam ſuis carminibus vellet. Cœterum quò fideliorem literis ſuis operam daret, in ſuperiorem paternæ domus contignationem ſeceſſerat; nec eò quemquam fere admittebat, præter illos, qui pari ergà Muſas animo eſſent, paribus ſtudijs ducerentur. Hos enim ad ſe venientes omnibus humanitatis officijs excipiebat: cum his diſſerere, lectitare, conuiuari, deambulare, dies integros commorari: cum eiſdem cõmunicare lucubrationes ſuas impensè prius rogatis, diligenter animaduerterent, & ſi quæ minus probarent, atroci ſtylo effoderent. Quorum quidem nonnullos aliena ope, & præſidio indigentes aluiſſet etiam domi ſuæ, vt ſolebat ſæpe deſiderare, ſi per tenuitatem rei domeſticæ licuiſſet. Verùm cum bonorum paternorum ſumma vnà cum Ducatu Ciuitatis Nouæ in Picenis, alijſque in agro Latino oppidis, ad grandiorem natu fratrem, more apud nobiles familias recepto, perueniſſet; ipſe tertio loco genitus eam pecuniam annuatim percipiebat, quæ

cùm per se ipsa satis exigua erat, tum verò parum attentè administrata, vt ij faciunt, quibus seriò occupatis in studijs literarum, ingrata omnino, atque odiosa accidere solet rei familiaris procuratio, ægrè in annuos sumptus suppeditabat. Quò fiebat, vt graui se nonnumquam ære alieno obligaret, quod postea Dux ipse ad arcendam notam, quæ in se etiam redundasset, molesto quidem animo, sed exsoluebat tamen. His angustijs vt obuiam aliquando iret, litem cum eodem Duce instituerat, qua petebat, vt liberalior sibi in singulos annos pensio decerneretur, prout vltimis illis temporibus maior facta fuisset accessio ad patrimonium Cæsarinæ familiæ, ad cuius facultatem respexissent Maiores sui, cum secundo loco genitis annuos præscriberent reditus. Sed Mapheus Cardinalis Barberinus, quem ingenij, ac studiorum similitudo Virginio, quamuis longè natu minori, familiarissime coniunxerat, ei persuasit, vt omni cõtentione sublata, quietè cum fratre, & concorditer viueret; quòd ita deceret præclarũ virum, eaque esset certior ratio extorquendi ab illo pecuniam. Eo interim in ocio, & quasi malacia literarum, non licuit Virginio diutius viuere, ipsum inter Cubicularios intimos cooptante Gregorio XV. opera Ioannis Ciampoli, qui Pontificio nomine exarabat epistolas ad Principes. Is vbi ad illum honoris gradum est admotus, nihil habuit antiquius, quàm vt significationem aliquam Virginio daret grati animi, & beneficiorum memoris, quæ plurima ab eo, insigniaque acceperat. Erat Gregorio à secretis, in ijs, quæ ad statum, curamque Reipublicæ pertinent, adeoque non mediocri authoritate, & gratia in Aula florebat, Ioannes Baptista Agucchius Bononiensis, vir cùm cætera clarus, tum verò scribendi Italicè, & rerum per literas gerendarum laude clarissimus. Eius commendatione Ciampolus sicut ipse in eum locum peruenerat, ita facilè est consecutus, vt Virginius ad eum, quem diximus, honoris gradum ascenderet. Sunt qui credant, Virginium, vbi primùm in Palatium pedem intulit, veteris instituti oblitum cogitare cœpisse de antevertenda purpura Alexandro fratri, cui quamuis tenuioris ingenij homini, tamen vti & natu grandiori, & aliquot iam annos constituto in publico munere, deberi potius is honos videbatur: tantùmque breui vel sua industria, vel amicorum ope profecisse, vt cum Gregorius lento quidem, sed graui, conclamatoque morbo implicaretur, ad illustran-

lustrandam præclaro aliquo facinore memoriam extremi temporis, de Virginio Cardinali creando in primo conuentu Senatus, vnà cum duobus alijs viris ornatissimis, Agucchio ipso, & Angelo Cæsio, consilia inirentur; quæ tamen Pontificis mors citius, quàm credebatur, consecuta discusserit. Alij verò postremæ quidem parti assentiuntur; quòd verò pertinet ad præripiendum fratri honorem, commentos fabulam putant aulicos homines, Virginium non ex ipsius virtute, ac altitudine animi metientes, sed ex moribus, & natura imperitæ multitudinis, quæ adduci numquam potest, vt minime credat, insanire eos homines, qui nihil ducunt præclarius vita rectè, sapienterque traducta. Adduntque, Virginium non repugnantem potius, quàm volentem pertractum fuisse in Aulam Pōtificiam, clamante subinde Ciampolo, indignum esse viro magnanimo, præsertim philosopho, cum scias humanam societatem mutuis officiis contineri, nullam velle Reipublicæ partem attingere; cumque literarum adeò sis amans, occasiones auersari illas, quibus literæ poliuntur: non prætermittendam opportunitatem iuuandi amicos, & industrios homines, nec ea munera recusanda, quæ nisi à probis viris, sapientibusque occupentur, improbis, & iniustis, magna cum Dei offensione, reique publicæ incommodo, sint committenda. Mortuo Gregorio, & in eius locum Vrbano Octauo Pontifice renunciato, statim eius Cubiculo Virginius præficitur: idque tribuisse Vrbanum opinio fuit non tàm veteri beneuolentiæ, qua eius indolem ab ineunte adolescentia complexus fuerat, quàm recentibus eiusdem erga se meritis. Cum enim Mapheo Cardinali Barberino dudum subirati Hispani essent, suæque erga illum voluntatis non obscuras dedissent significationes; ægre illi, vt existimare quiuis facile potest, ad Summū Pontificatum aditus patuisset, nisi Virginius à Francisco de Castro Regis Hispaniarum ad Pontificem Oratore, & Didaco Saiuedra, qui consiliorum omnium Francisco particeps erat, sæpius vrgendo impetrauisset, æquiore in tantū Virum animo esse vellent, & authores fieri, vt is cum Rege Catholico in gratiam rediret. Iam olim enim Virginius, manuducentibus literis, & re Poetica, insinuauerat se in vtriusque illorum familiaritatem, quemadmodum etiam Mapheo egregiè cōciliauerat Gasparem Cardinalem Borgiam Hispanicæ factionis moderatorem, ac Du-

cem, qui quamquam durior ad hæc ſtudia videbatur, facile tamen ſuauitate morum Iuuenis nobiliſsimi, & miræ in tractandis, conciliandiſque animis dexteritatis, ita captus eſt, nihil vt eſſet, quod non eius cauſa faceret libentiſsime. Certè ſi in Pontificibus creandis quicquam humanæ opi tribuere fas eſt, ac non potius ſola tam arduo in opere, & ſacroſãcto Voluntas Diuina dominatur; egregiè meritus de Vrbano Octauo Virginius eo facto videri potuit. Ad eum tamen fortunæ gradum tantam animi æquitatem, & modeſtiam attulit, vt eorum qui apud Vrbanũ aliquo loco eſſent, nemini minus licere videretur: tantùmque abfuit, vt eos imitaretur, qui ad potentiam, opeſque ex inſperato euecti efferuntur faſtidio quodam, & contumacia; nullum vt ſuauiorem ex eo loco fructum percipere ſe fateretur, quàm ſubleuandi veteres amicos, eos præcipuè, qui deſtituti re familiari, ingenio, & literis abundarent. Itaque breui illo tempore, quo in ea dignitate vixit, eorum quamplures, prout cuiuſque conditio ferebat, aut in familijs virorum Principum, aut honeſto aliquo in munere collocauit. Aliquos etiam apud ſe retinuit: in his Auguſtinum Maſcardum, quem Parmæ cognitum, hoſpitis, & contubernalis loco habebat; & Franciſcum Balduccium, cuius opera vtebatur in ſcribendis epiſtolis, virum ad Poeſim omnino factum, ſi acrioris limæ labor, & vberior cognitio artiũ optimarum ad eius ingenium acceſsiſſet. Alios verò, qui cum nihil domi pingue haberent, præter ingeniũ; inani tamen ſcientiæ opinione inflati, ſæculum incuſabant, vt ferè fit, quòd iacere literas pateretur, molliter atque vrbanè admonitos erroris, in quo erant, hortari ſolebat, relictis ſtudijs literarum, aliam omnino artem magis accõmodatam humeris ſuis, aliud vitæ genus aggrederentur. Eaque Virginij libertas meliora ſuadentis, multis, qui nullam in tãti Viri dictis ſubeſſe fraudem poterant ſuſpicari, ſaluti fuit. Tam illuſtri loco poſitum Virginiũ, cùm publica expectatio, tum vero Vrbanus ipſe purpuræ deſtinabant. Verùm quod illi aliena mors paulo ante abſtulerat, ſua tunc abſtulit. Nã intra vertentem annum, ex quo Pontificio Cubiculo præerat, extrema iam macie confectus, fato, quod iamdiu forti, erectoque animo opperiebatur, tandem conceſsit, Kalen. Aprilis, Anno M D C X X I V. Conſtans autem opinio fuit, mortem illi maturauiſſe Præfecturam Cubiculi, cui vt frequens adeſſet, adeoque

palam

palam Pontifici faceret, se integras ad purpuram vires allaturũ, affecto corpori, & quietis indigenti minime parceret. Virginij quidem mortem adeo grauiter tulisse fertur Vrbanus, vt per aliquot dies, vbi de illo mentio incideret, lacrimas non haberet in potestate: & cum Alexandrum Virginij fratrem Cardinalem creauit, professus sit, se potius Virginij memoriæ, quàm Alexandri promeritis illum honorẽ tribuere. Quàm carus autem Ciuitati fuerit, mœrore funeris indicatũ est. Senatus enim, Populique Romani decreto, non solũ in Palatio Capitolino statua illi posita est doloris publici testis, cũ inscriptione Ioannis Ciampoli;

VIRGINIO CAESARINO
QVIRITIVM SAPIENTISSIMO
Cui tanta ingenij vis, vt doctus etiam haberi posset sine literis;
Tam ampla literarum supellex,
Vt admirationem mouere posset etiam sine ingenio:
Quem tanquam Vrbis miraculum, & Nobilitatis ornamentum
Tum indigenæ, tum conuenæ Philosophi, Poetæ, & Rhetores inuisebãt,
Sua quisque decora in humanissimo Mæcenate mirantes:
Cuius iuuentuti pertinax doctrinarum studium senilis prudentiæ
Gloriam comparauit; iuuenilis valetudinis robur eripuit:
Qui factus adolescentibus exemplar virtutum, & parentibus
Mensura votorum, nondum trigesimum annum ingressus
Mortem occubuit in Vaticano,
Sapientium lucubrationibus, & Principum lacrimis illustrem:
Cui Pontificij Cubiculi Præfectum agenti
VRBANVS VIII.
Ecclesiasticæ purpuræ decus à præpopera morte
Ereptum fuisse conquestus est:
Eidem publicis exequijs cohonestato
S. P. Q. R.
Annuente Pontifice
Inter triumphales Duces imaginem
Et monumentum decreuit,
Ne minus literarum gloria, quàm armorum
Capitolium decoretur.

sed etiam apparatissimo funere elatum ad D. Mariæ de Aracœli, Alexander Gothifredus S. I. Patritius Romanus pro concione

cione laudauit. Humoriſtarum item Academia Virginio (qui honos, ex inſtituto illius loci, viris tantummodo fama, ingenioque maximis haberi ſolet) iuſta perſoluit, Auguſtino Maſcardo clari iam tum nominis Oratore verba faciente. Cuius Oratio excepta de more eſt à Poetarum carminibus, quorum magna pars ereptum ſibi Mœcenatem ſuum certatim dolebant, veroque luctu, non ad oſtentationem ingenij ſimulato, funus proſequebantur.

EPINICION

In Victoriam Bohemicam Serenifs. D. Maximiliani Boiorum Ducis.

RISTITIAM, trepidosque metus, curasq; proteruis
Tradam Carpathiũ per mare ferre Notis.
Omnia læta cano: pleno nunc ore sonandum:
Aurea quid cessas mi dare plectra puer?

Non referam molles luctus, priuata silebo
Damna, queri nobis publica causa vetat.
Surge anime, & desueta diu fer gaudia mente;
Surge anime; atque aliam disce mouere chelyn.
Sacra canit vinctus Peneide fronde capillos
Vates: quisquis ades, dic bona verba sacris.
Vrantur Syriæ merces, Nabathæaque thura:
Puniceas oleant lucida templa rosas.
Vlta profanatas adsitis numina sedes,
Impleat & vester nunc mea lina fauor.
Sunt aliquid Superi: Romanis regnat in aris
Relligio, veteres quam coluistis aui.
Non desunt lentas vltricia fulmina in iras,
Iudicat & tandem crimina pœna sequax.
Fœda Palatinum regnis dare terga Bohemis
Vidimus, & nostra parta trophæa manu.
Fracta cruentatum voluuntur sceptra per Albim:
Funereo Hercinius sanguine tabet ager.
Vincula Praga manu gestat, qua tela gerebat,
Et male decussos accipit ore lupos.
Quis superùm, Musæ, nostros ad bella maniplos,
Dicite, quæ iuuit Cæsaris arma manus?
Vtraque finitimis legio consederat aruis,
Cernebantque auidi mutua castra duces.

Hinc

Hinc Rhenanus agit Slauos, Morauosque rebelles,
Et ferus in pugnam Slesia signa rapit.
Fœda Superstitio, sacris infensa Latinis,
Tincta Acherontæo spicula felle tenet;
Et Vaticano ante alios incendia templo
Caluinus minitans impia tela rotat.
Hinc armis nitet Augusto deuota iuuentus,
Ardet & aerata cuspide Boia cohors.
Vna ingens Hispana phalanx certamina poscit,
Iustaque Parthenopes miles in arma ruit.
Arduus & campo se se Buchoius infert,
Magnanimosque docet spernere fata viros.
Aptant se pugnæ Tyrrheni principis alæ;
Hostem iamque prior, quàm manus, ira ferit.
Sic steterant acies, nec dum dare carmine belli
Clarisonæ audebant signa cruenta tubæ.
Aëre se mittens rutilis cùm nubibus actus
Liquit Adalbertus cærula templa poli.
Et Bauarum stetit ante Ducem: tùm stella nitenti
Per nubes secuit, crine refixa, viam.
Non ille attulerat chlamydem, tunicasque crepãtes
Textilibus ventis, carbaseosque sinus:
Non pastorali firmans vestigia virga;
Aut venit mitra tempora vincta gerens.

Qualem Diuorum cumulantem altaria donis
Iam vidit melior Praga operata Deo.
Norica ſed forti criſpans haſtilia dextra,
Totus & ardenti clauſus ab ære nitet.
Aureus vmbo iras, furias, cladem que vomebat:
Nutabat criſta verſicolore caput.
Mox ait: ò fidei Princeps defenſor auitæ,
Maximiliane, tuis gloria maior auis;
Perge, age, tẽpus adeſt; via nunc rũpenda per agmẽ:
Disijce, me, trepidos, omina dante, duces.
Sat regnare datum ſceleri, iam fraudis abundè eſt:
Nunc admiſſa truci crimina morte luant.
Tu Cœli vindex, tibi victima corruet hoſtis,
Planget & aduerſam ſanguinolentus humum.
Non te, quòd denſis horreſcunt agmina ſignis,
Terreat: has acies numina magna premunt.
Diuorum violata animo ſimulacra reuolue;
Et temerata truci ſana vetuſta manu.
Veſtales ſubeant aditus, & milite, caſtus
Quæ colit, audaci clauſtra refracta, pudor.
Illa eſt, illa ferox letho ſternenda iuuentus,
Diuorum è tumulis quæ ruit oſſa ſacris.
Quique dedit cineres noſtros ludibria ventis,
Det lacer impaſtis oſſa inhumata feris.
Quòd

Quòd causa vincis, vinces & viribus hostes:
Stabunt pro castris iusque, piumque tuis.
O quantos hodie confusæ cædis aceruos
Adspicies! dextra funera quanta dabis!
Euentura cano belli non futilis augur:
Mentiri haud superùm nuncia lingua potest.
Ecce tuas volitat circùm Victoria turmas,
Lectaque Idumæis fert tibi serta iugis.
Dixit & intorsit furialis robora teli;
Horret quà denso crebrior hoste globus.
Proxima Boiugenæ regis volat hasta per auras;
Cætera ductorem turba imitata ruit.
Exhortantur equos, laxisque feruntur habenis:
Quadrupedùm occurrunt pectora pectoribus.
Fulmineum explodunt nitrosa tonitrua plumbum,
Sulphureasque volat Mors comitata pilas.
Dant sonitum colles, refugitque exterritus amnis:
Æther dissultat, concutiturque solum.
At Dux fatifero Boiorum dimicat ense:
Quà ruit, horrescunt obuia corda metu.
Latum limitem agit, peditemq. equitemq. metendo,
Versaque vulnifico fulmine terga ferit.
Indica sic frendens furit inter ouilia tigris:
Per Libycas equitans sic ruit Auster aquas:

Sic flamma arentes victrix populatur aristas:
Diluuiem meditans sic tumet Ister agris.
Tum verò exoritur clades horrenda cadentùm,
Strataque in informi corpora cæde natant.
Pars ruere in fatum, pugnaci & pectore mortem
Accipere: ast alij fidere terga fugæ.
Hi fluuium petere, & rapidis se credere lymphis;
Brachia sed vincit vulnere tarda labor.
Iam terror miseros nigris amplectitur alis,
Et quatit insolitus pectora pulsa timor.
Iam reboant gemitus morientùm, pallida fuso
Exultatque virùm sanguine Tisiphone.
Vndique sanguineæ strages, & plurima mortis
Versatur facies: inficit arua cruor.
Vicit Relligio tandem, fusæque cateruæ
Sunt visæ ad nostros proijcere arma pedes.
Tu quoque Rex stares miserãdus trũcus in aruis;
Ni letho profugum surripuisset equus.
Ecce petis Morauas, latebrosa cubilia, syluas,
Nec, quæ circumstent aspera fata, vides.
Quo ruis, ò demens? nostris accede triumphis:
Cæsareum satius sponte subire iugum.
Iam tibi prædico exilium, longosque labores,
Pauperiem, & nullos per tua regna lares.

Fini-

Finibus extorris, Rhenique expulsus ab amne,
Quàm mallem, dices, hac cecidisse die!
O vbi nunc soceri auxilium, classesque Batauæ!
Fugisti: languet spiritus ille tuus.
Vouerat ille (nefas) sese Capitolia ferro
Excisurum olim, Romulidûmque decus:
Ebrius & patrio celebrans conuiuia Baccho
Sacrarat telis Itala regna suis.
At superi oderunt ventosæ prælia linguæ:
Imminet in tumidos numinis ira duces.
Montibus Æmonijs celsos imponite montes,
Monti parque Mimas, Oromedonque ruant.
Ægæon validus centeno fulguret ense,
Porphyrionque fremat, centimanusque Gyas.
Fulmine deiecti Stygias trudentur ad vndas:
Inuenient Siculis flammea busta iugis.
Pura triumphatum Pietas ascendit Olympum,
Et parent humili sydera capta prece.
Hinc tibi victori, plausu fremituque secundo,
Fessa malis reserat mœnia Praga triceps.
Tu sancis leges, inimicaque fœdera rumpis,
Dux aciè, & iusto dux metuende foro.
Bella gemunt, fractamque fidem, te iudice, sontes,
Fallaces cohibent vincula ahena viros.

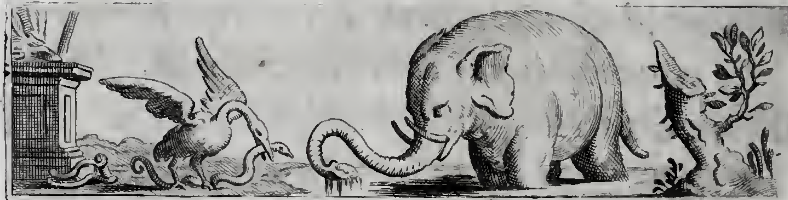
Li-

Lictorem metuunt ausi ſpreuiſſe phalanges:
Armorum peragit ſtricta ſecuris opus.
Miles, io, ingeminat præcinctus tempora lauro:
Acer io, ingenti voce, triumphe, canit.
Ante tuos currus fracto Muldauia cornu
Decolor incedit ſanguine tincta ſuo.
Fertur ſummiſſo, triſtique Bohemia vultu,
Quas nutrit, paſsis, puluerulenta, comis.
Numina redduntur templis; altaribus ignes;
Numinibus cultus; thurea grana focis.
Primus & ante aras Princeps inducit honores,
Hoſtileſque aptat poſtibus exuuias.
Arma fugacis equi; ſeruantia ſigna cruorem;
Et de languenti ſpicula lapſa manu.
Ingentes pendent haſtæ, infelicia tela;
Et fruſtrata ſuos ſcuta cruenta duces.
Sacra redux celebrat Romana *in veſte ſacerdos,*
Edit & arcano verba timenda ſono.
Dein animata Deo delibat munera menſæ,
Et memorans Chriſti funera corde litat.
Monſtra fremunt Erebi, Cocytia regna reſultant:
Horrendùm Huſsitus ſibilat ore draco.
Magnus cælicolùm plaudens tibi Carolus aula,
Hæc ſecum tacito in pectore verſat auus:

O ve-

O verè eductam Francorum è stemmate prolem!
Prælia sunt testes sanguinis ista mei.
Prosequitur plausu stellantis regia cœli;
Gaudet & aligerûm templa per alta chorus.
Quare age præceptis pubes imbuta Latinis,
Rite operata Deo munera mente refer.
Grates Cœlitibus, quorum immortalibus armis
Debetur pulchro parta labore salus.
Ferdinande tuo victor lætare triumpho:
Gaude Cæsareis fascibus aucta domus.
Victa sub Augustis rediit prouincia virgis:
Externumque iugum se coluisse dolet.
En tua sidereæ veniunt ad classica turmæ.
En tua Cœlicolum prosperat arma Pater.
Non tibi dat metas rerum, non tempora cœlum;
Terrarum imperium sed sine fine dedit.
O bene culta pio cœlestia sacra Rodulpho!
Qualia creuerunt omine regna tuo!
Exoriens, moriensque tuas Sol aspicit vndas:
Auster, & Arctoi te colit ora soli.
Concinit Austriacos Siren Tyrrhena triumphos;
Et plaudit fausta, cum tonat, Ætna face.
Belgica concreto per stagna rigentia tergo
Arma, & plaustra tuus stridula miles agit.

Fœta tuis sceptris alios sors parturit orbes,
Transque fluentisonum regna dat Oceanum.
Peruuios tua iura domant, & Mexicon ingens,
Teque Thyestæa Brasili pasta dape.
India quin aurum, captiuaque cinnama mittit;
Memnonij baccas & tibi dona freti.
Gangaridum Hispanæ sunt hospita littora puppi;
Seruit & Eoæ fertilis ora Goæ.
Gaude Relligio, soboles dilecta Tonantis:
Ire per Æthiopas ad tua templa licet;
Auroræ tellus veneranda oracula poscit:
Sacra niger patrio thure procurat Arabs.
Occiduis Phlegeton longe detruditur aris,
Patagonum luci præmonuere fugam.
Quà tenet imperium, Romanos Austria mores
Edocet, & victos ad pia sacra vocat.
Tu Cœlo populos, Superi tibi regna rependunt;
Nec magis es ferro, quàm pietate potens.
Hæc ego magna canam vates tua signa sequendo:
Gloria det vires, carmine magnus ero.

AD

AD

GREGORIVM XV.

PONT. MAX.

Bellicos Italiæ tumultus pacantem.

ROIICE tela manu bello furiosa iuuentus:
Linquite Canomanûm Martia castra duces.
Cornipedisque leues cesset glomerare recursus
Lugubri galeæ luce timendus eques.

Romanus vetat arma Pater, Martemque relegat,
Sanguineamque ſitim trans pia regna fugat.
Compeſcant litui, compeſcant claſsica murmur:
Cantentur pacis ſola trophæa tuba.
Deuocat è Cælo, fælicia munera, pacem,
Qui reſerat Cæli limina ahëna Pater.
Auſonias ſolui decernit in otia gentes:
Itala pallenti liberat arua metu.
Druſorum manes, Auguſti nominis vmbræ,
Gaudete: hæc veſtri eſt pompa laboris opus.
En iterum reduces Capitolia ad alta triumphi;
Nec tamen hic vllo eſt ſanguine partus honos.
Alpibus impoſiti Rhæti ſenſere tremendis
Agmine non fracti iura latina togæ.
Cernite tranquillos deuoluat vt Abdua fluctus;
Et Phàëtontæas purior auctet aquas:
Serius vt torquens per opima noualia curſum
Roſcida triticea cornua cingat ope.
Larius indigena crines vmbratus oliua
Splendidior gelidis exerit ora vadis.
Hunc circùm Nymphæ, glauci gēs humida regni,
Deſuetos ducunt vda per antra choros.
Eheu quot ſcelerum mœrens Inſubria vultus
Cæperat, heu quantum pertimuiſſe nefas!

Et

Et ſibi funeſtas acies plebs ægra canebat,
Et cædem, & prædas augure docta metu.
Ille ſitu turres muris fulcire labantes;
Et terræ infoſſas credere auarus opes.
Triſtibus excubijs hinc cingere mœnia miles;
Atque alij externa quærere ſede lares.
Fataque præmonuiſſe Deum crudelia ſignis,
Bellaque narrabant ſignificata polo.
Quùm triplici Phœbus fulſit mirabilis orbe;
Pallentique diu lumine ſparſit humum.
Cùmque cateruatim ſtragem demiſit Auerno,
Depopulatrici falce cruenta lues;
Et viduas paſsim cereali munere terras
Solata eſt priſcis quercus opaca cibis.
Prodigia hæc trepidum terrebant nuncia vulgus;
Omnia Gregorius eum meliora dedit.
Publica vela regens Mundi, clauũque miniſtrãs,
Promiſit fauſtum Nauita puppis iter.
Extemplò grauidi bellis cecidere fragores,
Detonuit ſcopulis: vnda quieuit iners.
Quàm citò vbi antennis grati effulſere Lacones,
Stagna modeſta iacent, murmuris aura ſilet.
Quàm citò quùm crepitãs lapidoſo verbere grãdo,
Disijcit & vites, & ſata læta boum.

Diffu-

Diffugiunt imbres, mitescunt flamina Cauri,
Iris vbi roseis æthera tranat equis.
Gratia multa tibi magnorum maxime Regum;
Depositis clypeis, otia mundus agit.
Pax ardor Superùm, Cœli mitissima proles;
Omine cum fausto Diua salubris ades.
Huc ades atque Padi curru perlabere littus,
Et tibi casta regat fræna pudica Fides.
Quacumque ingrederis fælici Copia cornu
It comes, & læto in gramine balat ouis.
Incustoditæ Zephyris agitantur aristæ,
Et teritur valido sole perusta Ceres.
Te sequitur Bacchus; per te seruantur apricis
Collibus ad domini musta vehenda lacus.
Sarcula pace vigent, rubigo amplectitur hastas:
Cedit ruricolis gloria bobus equi.
Fas graditur tecum, tibi rident oppida, & vrbes;
Tu maculosa graui crimina lege domas.
Iustitiam solio pulsam tu reddis eburno:
Illius horrendas instruis ense manus.
Pacatum hinc volitat mutandis mercibus æquor,
Nec timet à nigris nauta pericla Notis.
Et tranquilla quies curas ornare recentes
Gestit, & inuenta fertilis arte nitet.

O mor-

O mortale genus quid letho in damna ruenti
Nostra iuuat celeres Marte aperire vias?
Quis furor est claras lauros nutrire cruore,
Pectoris vt fossi vulnera nomen emant?
Cognatis parcit maculis ieiuna leonum
Ira, nec agnata gaudet hyæna dape.
Ecquando tygris gelido baccata Niphate
Parthica turpauit comparis arua nece?
Proh pudor! humana est rabies asperrima ferri;
Humana indomitis sæuior ira feris.
Quod si tantus amor cædis corda aspera pulsat;
Desinite in patriæ stringere tela latus.
Thrax vocat Ausoniæ resides in bella cateruas;
Et poscunt Siculas Bosphora bina rates.
Vos pia busta vocant fœdo calcata Tyranno,
Inque Palestinis sacra litata iugis.
In Scythicas plaustro turmas, pharetraque potentes
Vulnera sit pulcher figere certa labor.
Aut vos adscensis comitentur præmia Susis
Bellica, odoratis thuraque rapta viris.
Aut vestra in Parthis lætetur stragibus hasta;
Matribus Eois hasta gemenda diu.
Ite agite, atque Asiæ fælicia regna triumphis
Lustrate, & capto dicite iura Syro.

Vobis

Vobis ſerta dabit florum nutritor Orontes,
Perducet veſtras vnguine myrrha comas.
Græcia babaricè ſæuis onerata catenis
Implorat ſocias ſemiſepulta manus.
Oenotrias claſſes æſtiuas Nilus ad vndas
Tota veſte vocans pandit in amne ſinus.
Se laniant Orientis opes, ſibi diſsidet ingens
Aurora, inualido ſceptra tenente duce.
Et fremere inſolito prætoria caſtra tumultu
Vidimus, in Regem pilaque miſſa ſuum.
Ille velut Boreæ procumbens viribus ornus
Occidit, & trunco corpore planxit humum.
Diſcite ab exemplis hoſtilibus inclyta facta:
Victima erat noſtris hæc iugulanda focis.
Parcite cognatas in bella laceſſere gentes:
Sanguinis abſtineas Auſonis ora tui.
Quòd te iam dudum laceras diſcordibus armis,
Noſtra peregrino ſub pede colla iacent.
Pauperiem, morboſque viris lacrymabile bellum
Omne parit, cæcus cum mouet arma furor.
Verùm cum lituos inflat ciuilis Enyo,
Ipſa quatit Stygias torua Megæra faces.
Acrior infrænat Mars in certamina currus,
Et peiora illum monſtra ſecuta ruunt.

Helle-

Helleſpontiacos vtinam tibi Roma triumphos
Ante meos obitus monſtret amica dies.
Qua videam Patris auſpicijs turbata Latini
Sacra Arabum, & Latio reddita ſceptra foro.
Gregorij hoc pietas, hoc auri prodiga poſcit
Dextera, & aſsiduo culta labore fides.
Huius ab auſpicijs iam nunc per templa propagãs
Relligio ante aras ſacra pianda docet.
Et Vaticanæ de culmine creditur arcis
Ægida concutiens tela ciere Deus.
Hæc precor eueniant. lauro tunc vinctus ouanti
Tractabo auratæ conſona plectra lyræ.
Conaborque tuas laudes diffundere in æuum,
Exiguus noſtro ſit licet ore ſonus.
Nec me tardabunt raucæ mala murmura linguæ.
Quin bellator, io, voce, triumphe, canam.
Juſſerit hoc Clio; mutum genus omne natantûm
Edet Cycneos per vada ſalſa modos.
Sic ope Pieridum gelidas trans audiar Alpes;
Trans tepidam Meroen, tu modo Phœbe velis.
Et vincam æterna clamantem Stentora voce,
Nec mea cum Zephyris verba caduca fluent.
Non me perpetuæ carpent obliuia noctis,
Non omnis moriar, tu modo Phœbe velis.

GREGORIVM XV.

ITERVM LAVDAT

OB TRIVMPHVM PRAGENSEM.

VIRTVTIS, legumque parens, celeberrima regnis,
Condita ſeptenis Romula terra iugis.
O Patria æternùm fœlix, fœcunda triumphis
O bellatorum prole beata virûm!

Tu

Tu quamuis gemino ſolis metuenda ſub axe,
Margine ſydereo clauſeris vrbis opes.
Mille licet Tuſcum Tybris regnator in æquor
Sceptra triumphali barbara vectet aqua;
Annibaliſque fugæ, & regalia vincla Iugurthæ
Dardaniæ fuerint pompa cruenta manus.
Grata tamen lauros ne dedignare recentes,
Quas tibi de Rheni littore, Diua, fero.
Gregoriÿque ſacros præcingat adorea faſces,
Quaſque apices terni circumiere comas.
Tu latè horrendo ſacrorum numine pollens
Tranſcribis iuſſu perfida regna graui.
Deturbas ſolio reges, adimiſque curules,
Nec falſa populos plaudere voce ſinis.
Ecce Palatinus magnæ te vindice linguæ
Euerſus regnis præmia digna tulit.
Conſiliÿſque tuis iuſtiſsima Cæſaris ira
Tranſtulit in Boios regna caduca lares.
Ille ferox nobis dementes corde ruinas
Dum parat, à patriÿs excidit exul agris.
Quas tu ſperaſti exuuias, dedit ipſe Quirino:
Pendent è noſtris ſigna Bohema tholis.
Nec tantùm Auſonias augent Mauortia prædas
Tela, ſed & capti, Palladis arma, libri.

Cecropias, ſapiens vixit queis Græcia, chartas
Hoſtibus ereptas Romula cura legit.
Heidelberga tuis clareſcet Roma ruinis,
Dum viuent artes, ingeniĳque decus.
Tu quondam aduerſas in nos hortata phalanges
Infandas poteras ære onerare manus.
Caluinuſque tuis conflabat dira cauernis
Hæſura in noſtro tela ferox latere.
Argiuaque aciem verborum fraude polibat
Gorgoneo explorans tincta metalla lacu.
Non ita Cyclopum ſi vera eſt fama camini
Informant rapido fulminis igne minas.
Pro re Cælicolûm, pro maieſtate Tonantis
Ictibus horriferis ſaxa Sicana gemunt:
Miſcuit & nudus candentia tela Pyracmon
Centimanûm ardenti clara futura nece.
At tu Terrigenis Rheni fabricata ſub antro
In Cœli exitium tela rotanda dabas.
Tybridis ò caſtæ pubes operata Mineruæ
Gaude Socraticæ pignore læta domûs.
Hæc tibi ſufficiet ſternendis hoſtibus arma;
Hinc illis terror, morſque cruenta venit.
Quis ſcit, an & noſtris hinc olim excuſſa lacertis
Inficiet fuſus ſpicula ab hoſte cruor?

Pe-

Petre faue, miles Christi dum prælia tento;
Et mihi de Petri munere surgit opus.
In tua monstra feror, Germania fœta colubris,
Et mihi sunt arcus, & mea dextra nocet.
Vipereos rictus, latrantia colla refringam,
Et sparso pharetræ pondere victor ero.
Interea dulces Phœbi redeamus ad artes;
Me cytharæ imbelles, plectraque Lyda vocant.
Rex ò sacrorum tibi plebs, tibi Curia plaudat:
Castalij plaudant per iuga bina chori.
Et, benefactorum merces, tibi gloria detur,
Et memores titulos fama superstes alat.
I felix, puppique sacra pete regna per vndas,
Mercibus Eois perge onerare ratem.
Vise pharetratas gaudentes cæde Moluccas,
Hospitibusque feræ littora Brasiliæ.
Trans Indũ, & Gangem, nascentis & vltima Solis,
Cæruleas certo sydere curre vias.
Xauerius magno ante aras dignatus honore,
Auspice te, Superûm, lintea tuta vocat.
Legifer ille Euri, Ledæis clarior astris,
Ostendet fido lumine puppis iter.
Crede mari pia lina Pater: iam sternitur vnda:
Pura repercussa marmora luce nitent.

Iam

Iam non de ſeptem ſpecubus effuſa Trionis
Naufraga tempeſtas in tua vela ruet.
Nimbrorum illa olim ſedes diſiecta tumultu eſt
Æolia ingenti, noſtraque iura timet.
Hoſtes hinc ſoliti Cauris immittere habenas,
Vt quaterent alis aſpera dorſa freti.
Atque indignati turgentia regna tridentis
Romanæ inferrent vltima damna trabi.
Viſum aliter ſuperis: nauis, nauiſque Magiſter
Poſt victas hiemes littora tuta tenent.
Nauita Gregorius nunc regnat, & Æolus idem;
Hic nouus Hippotades murmura rauca domat.
Tolle Ithaco mendax frænatas vtre procellas
Clio, Romani eſt remigis illud opus.
Hic Vaticanis includit flamina clauſtris:
Et rabiem, & furias prouidus ære ligat:
Mœnia Pontificum, Diuiſque habitabile buſtum,
Dædaleiſque minis templa imitata polum.
Ruraque Phæacum ſyluis certantia cultu,
Naïadum choreis, vdaque ſemper humus.
Porticibus veſtris ò qui me ſiſtet, & vmbris
Noſcere quærentem Graia reperta ſenum?
Vt tacitus vulgo reptare incognita Tempe,
Et poſsim veſtro rore leuare ſitim;

Hic

Hic ego Mopsopij vel ducam pocula mellis,
Curuaque Piræi littoris arua legam.
Vel cupiens dubias naturæ accedere causas
Ingrediar Macedûm culta Lycæa duci.
Persequar aut tragicùm spirantia carmina vatū,
Cæique Alcæique aurea plectra lyræ.
Tunc ego despiciam stultæ mala gaudia mentis;
Donaque gemmiferi despiciam pelagi.
Quod formidatus vestigat classe Batauus,
Quà matutinas Taua colorat aquas.
Sardiniæ segetes, bene olentes fruge Sabæos,
Hermum despiciam, despiciamque Tagum.
O valeant fasces, spinosaque purpura Regum:
O valeant miseri, quos leuis vrget honor.
Quos vehit ad trabeas ventosis Gloria bigis,
Pectora quæ surdo verbere cæca ferit.
Tu Bellona vale, & vos ò fera bella valete,
Et Martis furias docta ciere tuba.
Alter pila rotet campis, hastasque coruscet,
Quà magnus nautis emicat Oarion:
Oceani Oarion pedibus qui stagna peragrans
Æquoreis humeros altior extat aquis.
At me fallentis carpentem commoda vitæ
Parnasi adspiciat lenis alumna quies.

Sic

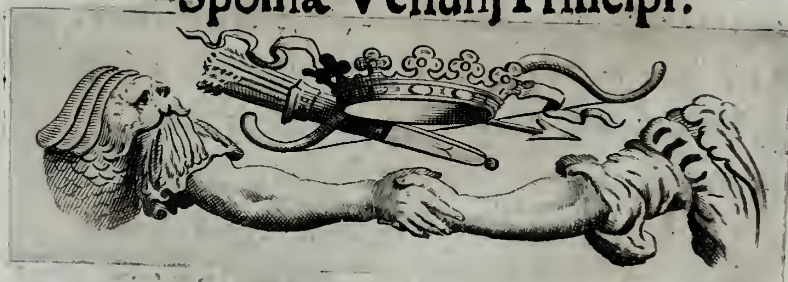
Sic ego Musarum deuectus præpete penna
Eripiar populis, & super astra ferar.
Maior & inuidia per posthuma carmina viuam,
Virtutisque tuæ, Roma, Poëta *canar.*

EPI-

NICOLAVS LVDOVISIVS ISABELLÆ GESVALDÆ Sponsæ Venusij Principi.

CCIPE Trinacrijs è Regibus edita Virgo
Coniugis ingenua scripta notata manu.
Accipe: concessos narrabit epistola amores,
Sollicitique animi nuncia verba feret.

D *Non*

Non tot arundineis armantur terga ſagittis
Parthica, quot lacero in pectore tela gero.
Nec ſic ardet ager, ventis æſtate coortis,
Paſtor vbi flammis pinguibus arua coquit.
Vt mea tabificis torrentur viſcera tædis;
Feruidus vt noſtrum molle cor vrit Amor.
Vnica tu noſtræ cauſa es pulcherrima curæ,
Vnica triſtitiæ fonſque, moduſque meæ.
Vritur omnis amans, ſed aperti coniugis ignes
Suſcitat, vt viuant, penniger ipſe Puer.
Fælices, ſociæ iungunt quos fœdera dextræ,
Iungit & ad thalami gaudia pacta Venus.
Me tibi connubio puerum data dextera nectit;
Non vacui nectunt frigida regna thori.
Te Campana tenet fælicior hoſpite tanto
Tellus, me inuitum Romula *regna tenent.*
Heu mihi quam longè meus à me diſsidet ignis!
Ignis abeſt longè, ſed ferus ardor adeſt.
O vtinam optato coram conſumerer æſtu,
Explerentque auidam lumina amata ſitim!
Maceror, & noſtro non fit medicina dolori;
Acer & in latebris pectoris hæret Amor.
Quid faciam? celerare fugam, ſedeſque paternas
Deſerere, & fratris limina cara iuuat.

At

At vigilis patrui pia me custodia seruat,
Quam cælum, & terræ, fuscaque regna timent.
Hic mihi discessum optatum, veniamque roganti,
Causatus puero multa, negauit iter.
Te tamen inuenio, quamquam his regionibus absis,
Blanditiisque tuis, quà datur arte, fruor.
Mente agito vultus ad nostra incendia natos;
Artificis video lumina Amoris opus.
Et meditor flauos crines, & eburnea colla,
Quique precor, niueos, sint mea præda, sinus.
Cum verò hæc meditor, cælum contingere plantis,
Et videor celsi templa habitare Iouis.
At cum te absentem agnosco, mea gaudia cessant,
Et videor tristi trans Styga puppe rapi.
Solamenque mali, misero quòd restat amanti,
Legatos qui te, multa, adiere, rogo.
Quid facias posco, de me quodcumque locuta es,
Quæque scio quæro, mox repetita peto.
Qui vultus, quam forma decens, quã dulcia verba,
An desiderio tu moueare mei.
Num cytharæ cordi tibi sint, num Palladis artes?
Saltanti vt soleas molliter ire pede?
Ecquid in antiquam virtutem gloria regum
Te rapiat, quænam sit tibi culta parens?

Hæc tunc ſæpe meo reddunt reſponſa dolori,
O fœlix tali vulnere quisquis amat!
Fulua coma eſt illi, niueo pulcherrima fulget
Corpore, & inceſſu Numen, & ore patet.
Illius ex facie contorquet fulmina Cypris;
Dum loquitur, vernas ſpargit ab ore roſas.
Illius in digitis, plectriſque loquentibus artem
Muſica Phœbæi gloria fulget aui.
Seu choreas ducit, ſiue eſt operata Mineruæ,
Ponè illam triplex Gratia ſubſequitur.
Et memor illa tui eſt, & multa interrogat illa
Te ſuper, & roſeo, dum rogat, igne micat.
Caſta pudicitiam mater, ſanctoſque penates
Seruat, & in pacto fœdere amare iubet.
Ipſa genus factis teſtatur ſanguinis heres,
Atque animi ante alias prima puella nitet.
Hæc mihi reſpondent cupientes fallere curam,
Aſt alimenta furens hinc ſibi ſumit Amor.
Gliſcit in immenſum, nec ſe bene continet æſtus,
Fletibus attenuor, pallor & ora ſubit.
Et me cunctarum capiunt faſtidia rerum:
Non pila, non diſci, aut flectere ludus equos.
Non curſus me palma iuuat, puluiſque Paleſtræ:
Nare per æſtiuos non mihi cura lacus.

Quo

Quò rudior primos mens non intelligit ignes,
Sæuior in teneram ſpicula figit Amor.
Læditur à primo detrectans taurus aratro,
Primaque langueſcit ſub iuga miſſus amans.
A te principium noſtræ duxere fauillæ:
Vltima tu curuo es flamma futura ſeni.
Per tua tela, arcus, & per tua, lampadas, arma,
Sic tibi de ſuperis ſæpè triumphus eat.
Parce Puer, Puero nulla eſt me gloria victo;
Parce, ſed vt parcas, cuſpide læde magis.
O me fælicem, hic cinerem ſi fecerit ardor!
Sit mihi tam pulcro laus in amore mori.
Gratia ſit Superis, talis quod gratia formæ
Me cæpit, cupidis mille petita procis.
Quæ te ex ingenti Auſonia, matreſque, virique
Natorum tædis non cupiere nurum?
Non tot Dulichij proceres, errante marito,
Auſi ſunt nuptæ ſollicitare fidem.
Si te feciſſes crudelis præmia pugnæ,
Elide nobilior nunc tua terra foret.
Herculei mallent pro te certaſſe lacerti,
Teque dolo aurigæ Phryx rapuiſſet equis:
Quique tulit celeris munus Schoeneida plantæ
Aurifera mallet te ſuperaſſe fuga.

In te laudantur mores, vultuſque, genuſque,
Et tibi quas campus dat Venuſinus opes.
Sunt quos diuitiæ, ſunt quos tua regia tangit,
Et quæ Lucanis iugera bobus aras.
Me tua forma rapit, non mænia vatis HoratI,
Et caſti mores ſunt mihi flamma decens.
Non tamen hic veſtros auſim damnare triumphos,
Maiorum laudes, & benefacta mari.
Te tua, te veterum comitatur gloria, priſcos
Appula Normannos regna loquuntur auos.
Exuuijs Arabum, pulſis & victor Achiuis,
Robertus patrios auget honore lares.
Illum anguſtantem cumulatis funerum aceruis
Vidiſti ripas, Aufide lente, tuas.
Turbidus & quatiens validam Rogerius haſtam
Armatæ retulit regia ſerta comæ.
Chalcidicos campos, & rura Typhoidos Ætnæ,
Et Capuam hic ſceptris preſſit, & arua Lami.
Quid memorem Sueuas materno è ſtẽmate lauros,
Fluminibus centum quas pater Iſter alit?
Hæc alij iactent dulcis præconia famæ:
Tu fulges titulis conſpicienda tuis.
Tu mihi deuictis melior prouincia turmis;
Exuuiæ, & reges, tu mihi currus eris.

Ah modo sis facilis, neu connubialia differ
Gaudia, & inuisæ tædia rumpe moræ.
Sed cur, vt venias, frustra mea vota laborant?
Non tu causa moræ; sed negat annus iter.
Torrida cælestis rapidus per brachia Cancri
Phœbus anhelanti sydere ducit equos;
Atque herbæ sitiunt morientes, & caua siccis
Stagna arent ripis, omnis & aura silet.
Pontinæ halantes cænosa vligine valles
Æstiuam prohibent fœda per arua viam;
Nec tutum Cumas, Circesque vel Anxuris arces,
Aut Lastrygonium radere puppe salum.
Non bene Campani mutantur Tybride colles;
Hìc vitio cæli nam furit atra lues.
Corpora grassantes sternunt iuuenilia morbi:
Ignea vis Vrbem dat populata neci.
Te seruent potius cognatæ regna Casertæ,
Neu subeas dubiæ tanta pericla viæ.
Me miserum! vellem tibi non suadere, quod oro:
Vt maneas istic attamen ipse precor.
Tutius æstiuos istic perferre vapores,
Icariј, poteris, dum micat ira Canis.
Te gelidis foueant Tifata vberrima riuis;
Quà niger vmbrosas lucus opacat aquas.

Alci-

Alcinoi ſuperant veſtræ pomaria ſyluæ,
Fælix qui agricola Principe gaudet ager.
Non liquidi deſunt fontes, non mollia prata:
Arbor habet frondes, gramine vernat humus:
Quæque per immenſas ſunt ſemina didita terras,
Pandunt inſolitas rura per iſta comas.
Narciſſuſque, crocuſque, & gramina, Solis amores,
Regum & de vario funere ſurgit honos.
Fama eſt per veſtros errare animalia montes,
Et cicures plumæ verſicoloris aues.
Siue igitur pictis rheda ſpatiabere in hortis
Seu canibus quæres præmia, ſiue plagis.
Siue pharetratæ ritus imitata Dianæ
Torquebis gracili Gnoſsia tela manu;
Dent tibi plaudentes argentea lilia Nymphæ,
Et faueant Satyri, Naïadumque chori.
Adſitis nemorumque Deæ, ruriſque puellæ:
Pulcrior in veſtros Cynthia migrat agros.
Spargite humũ folijs, manibus date roſcida plenis
Serta; fluant fuſæ per nemus omne roſæ.
Huic nemora, & ſaltus, fonteſque recludite puros,
Vt gelida arentem temperet vnda ſitim.
Tu quoque de Getico, Borea, celer axe faueto:
Per dominæ placido flamine curre ſinus.

De-

Defendat nimios tuus illi ſpiritus æſtus,
Illa tuis animis purpurea ora ſubi.
Sed caue ne noſtris committas oſcula labris:
Attica amatori ſit tibi præda ſatis.
Campani montes, & formoſiſsima prata;
Vxoris niueo paſcua tacta pede;
O vtinam veſtros poſſem penetrare receſſus;
Aſpicere & Dryadum veſtra per antra choros!
Tecum vnà ſalices inter, mea vita, iacerem,
Tecum vnà in syluis vellem agitare feras.
Et modò captarem frigus, legeremque liguſtra
Candida, cæleſtes implicitura comas.
Et modò penderem dulci cantantis ab ore
Miratus doctæ carmina auita lyræ.
O quoties medio cum Sol altiſsimus orbe eſt,
Acciperet feſſos quælibet vmbra duos!
Non quererer, teneros æſtus quod læderet artus,
Fœdarentque meas retia torta manus.
Vana ſed aëriæ rapiunt mea vota procellæ:
Proh dolor! en syluas, me ſine, ſola vides.
Ah ſaltem capiant te nulla obliuia noſtri,
Et dicas: coniux, hei mihi! fidus abeſt.
Cura ſit ilicibus noſtros incidere amores:
Fac legar in multo cortice ſcriptus ego.

Hæ tibi ſint artes, longum ſic falle laborem:
Parce per hos aſtus, vita, nocere tibi.
Interea lectis te ſomnia noſtra reducant;
Luminibus noſtris vmbra benigna veni.
Tunc ego perpetuo vellem langueſcere ſomno;
Tunc matutinos odero Solis equos.
Te tamen & vigilans ſpectabo, perfruar abſens
Vultibus optatis, quos mihi cera refert,
Non reſpondentis ſimulacraque vana figuræ
Alloquar, & labris oſcula mille dabo.
Felix Pygmalion, ſigni qui captus amore
Vota ferens Veneri viuere vidit ebur.
Noſtrum viuit ebur, ſpirantia membra puellæ:
En erit, vt poſsim hoc diues amore frui?
Et fruar, & noſtro pones veſtigia lecto:
In mea tu venies brachia, dulce caput.
Spes bona, promiſsis triſtes quæ ducis amantes,
Ingredere ò tandem pectora feſſa malis.
Tuq; ò decurrens animoſa per aſtra Leonis
Axe moraturas contrahe Phœbe faces.
Teque cito accipiat redeuntem flexibus actis,
Quæ penſat ſomnos lumine Libra pari.
Tunc molles campi, tunc clementiſsimus annus,
Qui diſceſſuros carpere ſuadet iter.

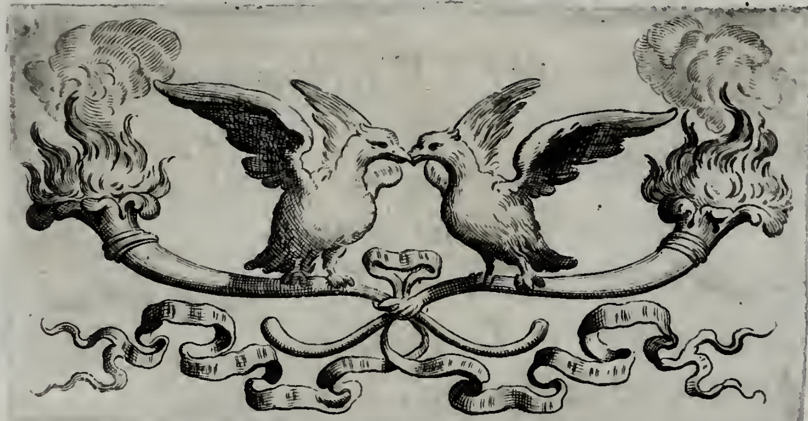
At

At tu, sæua Lues, succincta Pauoribus alas,
Sub patria infandum Tartara conde caput.
Solue metu Romam, fugiens Saturnia regna:
Splendeat hic roseo lumine pura dies.
Tunc, mea lux, venies nostrorum finis amorum,
Siue velis terris, æquore siue vehi.
Ipse tibi faciles vndas, ventosque precabor,
Nereidumque regant vt tua lina manus.
Aspiciensque tuam tranquilla per æquora pinum,
Illa vehit, dicam, numina nostra ratis.
Non me fallenti tardabit littus arena;
Non breuia alternis stagna refusa vadis.
Oscula quin tibi dem properata sine ordine multa;
Oscula amatori trans mare digna rapi.
At tu Romuleas arces inuecta triumpho,
In Latij venies patrua regna senis.
Quæ te pompa manet, cum tu pulcherrima rerum
Ibis inauratis per fora plena rotis!
Dardanij occurrent proceres, festæque cateruæ:
Templa frement plausu, lætitiaque viæ.
Aspicies Vrbem, victricia mœnia mundi,
Alternæ Solis quam tremuere domus.
Hæc legum, bellique Parens oracula terris
E Vaticano culmine sancta canit.

Hìc Patruus dat iura meus, qui fœdere nexos
Nos iterum iunget per noua ſacra manu.
Hic vir, hic eſt, Italis pacem qui reddidit aruis
Nondum tergemino cinctus honore caput.
At nunc ſceptra tenens, iraſque, atque impia bella,
Criminaque inuicto vincta adamante ligat.
Huius ab auſpicijs Diuorum altaria creſcunt,
Templaque cœlitibus thure vaporat Iber.
Hic ſenium emendat legum, & ſuffragia Patrum,
Hoc duce per Latium priſca metalla fluunt.
Non ego ventoſus trabeas generiſque trophæa
Hìc refero, vt titulis perfruar ipſe meis.
Mens meliora monet, magna hæc tibi gaudia narro,
Vt citius ſtimulis acta ferare nouis.
Quin te purpurea redimitus tempora vitta
Optatum frater plauſibus excipiet.
Hunc fama eſt meritis oſtrinos vincere honores:
Fortunam didicit tàm bene ferre ſuam.
Seu rem Romanam ſtatuit plaudente Senatu,
Siue rudes populos Romula ſacra docet.
Hic deſueta diu reuocauit ad otia Muſas,
Fraudentur celebri ne ſua facta lyra.
Te centum, aut plures tollent ad ſydera vates,
Nam centum, aut plures Tybridis arua colunt.

En

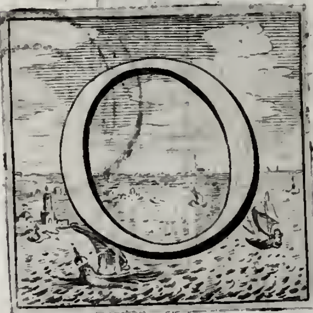
En cytharas, & plectra citant, thalamisq. precãtur
Vt faueat nostris lampade clarus Hymen.
Quid memorẽ, quæ nostra parat tibi munera mater,
Arabio niteas vt noua nupta mari?
Et claros lapides, Erythrææ & germina conchæ.
Quæ peperit Ganges, quæ Comorina Thetis?
Iam tibi depectunt folijs sua vellera Seres,
Et tunicas auri fulgure pingit acus.
Flamina net paruo fœcunda Bononia Rheno,
Optat virgineus quæ sibi vela pudor.
Et viridi Zonam variant tibi luce smaragdi,
Quæ tandem nostra est dissoluenda manu.
Quare age, cum mitis patientur frigora brumæ,
Cumarum Euboico è littore solue ratem.
Interea pro me tecum mea littera viuat,
Occupet & partem charta recepta tori.

ANTIVM
VETVSTISSIMAM VOLSCORVM VRBEM nunc dirutam celebrat.

QVI Tyrrhenum celeri trabe curritis æquor,
Quorum tranquillis vela tument animis;
Ostia seu Tiberis, seu saxa Liguſtidis oræ
Linquitis, & Iani mœnia iacta manu.

Siue

Siue Dicharchæa nautæ ſoluiſtis ab acta
Puppim, Parthenopes dulcibus aut ſcopulis.
Siſtite veliuolum curſum, cohibete fauentes
Auras, vela cadant, parcite remigio.
Cernitis inſana conſtratum mole profundum,
Spumea quam circùm murmure feruet aqua;
Quà pelagus per ſaxa furit, fluctuſque laborat
Deiectum oppoſitas aggeris ire moras?
Hæc quondam celebres teſtantur mœnia portus,
Atque Auſtri in furias obdita clauſtra mari.
Arripite has proris terras, monumenta docebo
Vos veterum priſcis eruta ab hiſtorijs.
Non tantum ſanctis inſtructæ legibus vrbes,
Tectaque diuitijs luxurioſa ſuis;
Mortalem alliciunt pulchra ad ſpectacula viſum,
Sed placet annoſo ſquallida terra ſitu.
Oblectat pauor ipſe animum, ſunt gaudia curis,
Et ſtupuiſſe iuuat, quem doluiſſe piget.
Littore in hoc quondam ſurgebant diuitis Anti
Arces, Volſcorum Regia celſa Patrum.
Vrbs populis florens, fœlix & pinguibus aruis,
Audaces ventis credere docta rates.
Auſaque Romanas per bella laceſſere turmas,
Spernere & armati Conſulis imperium.

Vol-

Volſca cohors paſtos abigens à Tybride tauros,
Roma, tui quondam militis horror erat.
Pauperis ò ſemper memoranda infantia regni,
Quo ſe fælici ſuſtulit alta gradu!
Tunc Anio fuerat celeri pro Tigride Romæ,
Extremique hominum Cruſtumeri, & Gabij.
Hercyniæ ſaltus, Cymini vos antra fuiſtis,
Nile pater fontes, lympha Velina, tui.
O quoties Volſci bellum inſtauraſtis, & acres
O quoties fudit Martia Roma duces!
Sæpius impoſitum regni ceruice rebelli
Detrectaſtis onus, ſeruitiumque ferox.
Vicit Roma tamen, Martis iuſtiſsima cura,
Martius & victo iura dedit Latio.
Cum mare ſanguineo perrumpens Aſtura fluctu
Æſtibus inuoluit corpora cæſa virûm.
Triſtior & fluxit valles Amaſenus in imas
Inficiens Saturæ ſtagna cadaueribus.
Contudit Æquorum nomen, Volſcoſque Camillus,
Moxque triumphalis Quinctius agricola.
Antium & æquoreas vetuit tractare carinas,
Et fortunata merce onerare rates.
Robora tunc primùm prorarum, captaque roſtra
Suggeſtum Latij compoſuere Fori.

Anne parùm fuerat fluctus audisse minantes,
Atque procellosi iurgia rauca fori?
Heu tempestates Vrbis, legumque tumultus!
Auditura nouum rostra mare imbuitis.
Attamen ò gaudete rates, gaudete, latinum
Vestras eloquium substinuisse trabes.
Chaoniæ vatum celebrantur carmine quercus,
Quòd visæ Euro sint concutiente loqui.
At vos fælices Ciceronem audire loquentem
Queis datum, & ingenti Cæsaris ore frui!
Nonne fuit satius tanta mercede domari,
Atque hæc perfidiæ præmia ferre trucis?
Ast Latium puduit sacras coluisse secures,
Romulidûm & forti subdere colla iugo.
Inuidiæ stimulis vrit nos proxima virtus,
Et malè finitimos fœdere iungit amor.
Quid fugis ò demens victricia sceptra Quirini?
Hoc bellante capi, crede, triumphus erit.
Hæc quæ nunc breuibus spatijs sua Regna coërcet;
Hæc bellatorum rustica turba Patrum;
O quàm fælici fatorum lege fruetur!
O fælix niueis Romulus alitibus!
Non tantùm Ausoniæ victrix dominabitur omni,
Sed feret Imperium trans mare, & Oceanum,

Agmina Romanos horrebunt Cimbrica fasces:
Ditabit latium Cypria præda Iouem.
Non Pyrrho virtus, non Poeno proderit astus:
Corruet ante tuos, Roma, Iugurtha pedes.
Tu duces currus vtroque ab littore ouantes,
Pallidiorque fluet sub tua Regna Tagus.
In Latias Aquilas frustra latrabit Anubis,
Cum Ptolemææa tu potiere Pharo.
Ah tandem, Volsci, fatali cedite Romæ:
Cedite; & hostiles ponite mente dolos.
Hæc vos excipiet gremio, ciuesque vocabit
In sceptrum, & socias ducet in arma manus.
Hæc vobis pia mater erit, facietis vtramque
Vnam animis vrbem, coniugijsque sacris.
Euenere: suos hùc misit Roma colonos,
Hostibus & victis ciuica iura dedit.
Vestraque marmoreis donauit numina templis,
Iussit & ornatu cuncta nitere nouo.
Addidit & turres, & propugnacula muris,
Signaque Phidiacæ detulit artis opus.
Prætulit & Tiberi dilectum Caïus Antium,
Inferre auspicium hùc grande, Deosque parans.
Quid referam portus, sæui monumenta Neronis,
Et vetitas patrium tundere littus aquas?
O quan-

O quantùm ante alias Romana potentia gentes
Viribus egregijs conſpicienda nites!
Helleſpontiaco minitantem vincla profundo
Xerxem indignatum Græcia riſit ouans.
Id Romæ licuit; potuit nam molibus altè
Iactis, frænatum continuiſſe mare.
Indomitum clauſit nec tantùm carcere pontum,
Sterneret vt tutum puppibus hoſpitium;
Verùm vt torpenti piſcis ſecurus in vnda
Luderet, hybernas negligeretque minas.
Ingluuies Romana ſibi ſic prodiga portus
Struxit, vt inſanam paſceret arte gulam.
Aſpicite has rupes, Centaurica ſaxa; Gigantum
Dicetis validas hæc ſtatuiſſe manus.
Nil intentatum diues ſolertia linquit:
Stultitiam nimiæ nam patiuntur opes.
Omnia ſed victrix audet ſuperare vetuſtas,
Nil mortale diu ſubtrahiturque neci.
Eheu Volſcorum nil ſunt niſi nomina terræ,
Heu vbi nunc ædes, atriaque alta iacent?
Ducti templorum periere ad sydera ſumptus:
Paſcitur herboſas tarda iuuenca domos.
Perque theatrales horrenti clade ruinas
Fortis aratra manu curua bubulcus agit:

Quà cantus, molleſque iocis viguere choreæ,
Ad fontes potum fiſtula ducit oues.
Magnanimûm Heroũ inſultant armenta ſepulcris:
Oſsibus illiſis grandia raſtra ſonant.
Quid iuuat audaci montes tenuaſſe ſecuri?
Vmbris antiquum quid ſpoliaſſe nemus?
Quidue Chariſtæas optare in fulcra columnas,
Vt niteat diti fronte operoſa domus?
I nunc, tolle animos, ò ſpiſsi littoris Antium;
Vrbs meditare tuam ſemiſepulta necem.
Ah miſeram! verſæ tardaris imagine formæ,
Teque tuo ſtratum littore non reperis.
Quis me Fortunæ doceat quà nobile templum
Iam ſteterit priſca Relligione ſacrum?
Fama eſt hùc dubijs petijſſe oracula rebus,
Et reſponſa domum certa tuliſſe Patres:
Vana Superſtitio regnantem credidit olim
Fortunam, atque illi numen ineſſe Deæ.
Extaque taurorum, Nabathæaque thura profanis
Reddebant aris, dum ſibi fata rogant.
Hìc multas optabat opes; aſt alter honores,
Stantiaque in plauſum plena theatra ſuum.
Hic ſibi velocis poſcebat dona quadrigæ,
Præmia Circenſis puluerulenta fugæ.

Nau-

Nauta leues auras, mercator lucra petebat:
Durus fœcundi ruris arator opes.
Sic natum in curas hominū genus, ægraque mentis
Somnia, liba tulit numen inane colens.
Non ego te Superûm, Fortuna, in ſede locabo:
Vota mihi ante aras nec nocitura feram.
Non ea mens animo: pereant qui diuitis auri
Pondus amant, vinctum gloria quemque rapit.
Sanum poſco animum, Virtutis amore calentem,
Fortiaque in vitæ munera membra peto.
Dum bene ſit capiti, mentis ſedemque tumultus;
Cætera diripiant irrita vota Noti.
Has mihi non audax vires in prœlia poſco,
Aduerſa vt ſuperem caſtra timendus eques:
Totus & ære nitens fuluo, criſtiſque decorus,
Scandam veloci mœnia capta pede.
Non vt marmoreos poſtes miratus adorem,
Limen & inſomni milite ſollicitum.
Viſcera ſint alij Regum, fœlixque vocetur,
Curarum Princeps cui graue creditonus.
Nil ſemper reticenda moror, trepiduſque potentis
Sit procul à nobis pallor amicitiæ.
Me coluiſſe ſacras Parnaſsi in vertice Muſas,
Et veterum ſcriptis inuigilare iuuat.

Hæc

Hæc fuit, hæc nobis à prima cura iuuenta:
Inſitus hic noſtro pectore feruet amor.
O vtinam valeam, corpuſque fidele labori
Proſpera Palladio dent mihi fata ſeni!
Tùm mihi Naturæ libeat cognoſcere cauſas,
Cur celer obliquum permeet annus iter?
Quam teneant elementa fidem? quæ ſemina rerũ?
Corpora diffuſum num per inane volent?
Noſcam ego, quæ tellus, & quæ miracula ponti
Salſa fluentiſonis occulit vnda vadis.
Herbarum vires diſcam, ſuccoſque ſalubres:
Rimabor ditis fulua metalla ſoli.
Quì coeant, vaſtaque iterum fornace liqueſcant;
Artifici lympha; cur labefacta fluant
Sulphura? fœcundũque ſalem, roremque fugacem,
Balſamaque, & flores noſſe laboris erit.
Vulcano monſtrante viam, flammiſque magiſtris,
Experiar clauſos rerum aperire ſinus.
Sic ego, ſic doctæ traducam tempora vitæ;
Si longæua mihi tempora fata dabunt.
Hei mihi! quid cupidã mentem ſpes lactat inanis;
Nunciat extremos ſi mihi Parca dies?
Angor iam multos obſeſsis faucibus annos;
Mentis & interpres ſanguine lingua tumet.

Ipſe

Ipſe dolor prohibet dulcis commercia vitæ ,
Elidens raucæ , guttura , vocis iter .
Huc ades ò multo tandem exoptata dolorè
Si qua daris noſtris , ò medicina , malis !
Huc venias miſerata , tuos modulabor honores ,
Quæ me naturæ , reſtituaſque mihi .

GABRIELI

CABRERAE.

ETHERA Romuleum, vt linquā, ſolemq; paluſtrem,
Atque intempeſti noxia rura ſoli.
Cabrera hortaris, cælum ſpondeſque ſalubre,
Qua Zephyri nutrix intepet ora Ligus.
Teſtariſque viros, quos iam damnauerat Orco
Atropos horribili falce minata necem.

Peo-

Pæonia fractos cura, morboque rebelli,
Istic non longa conualuisse mora.
Hæc mihi tabentis præbes solatia curæ;
Artibus his miserum, dulcis amice, leuas.
Desine, iam didici nullam sperare salutem;
Spes mihi vicini funeris vna salus.
O ego ne tali torperent membra dolore,
Quàm mallem aërio in monte rigere lapis!
Stare flagellanti pinusue obnoxia Cauro,
Aut rupes, vasti quam ferit ira maris.
Fælicem Niobem, cuius per viscera sensum
Obtundens fertur diriguisse silex.
Vos quoque populeo flentes sub cortice fratrem
Fælices Nymphæ, quas alit amne Padus.
Ille ego sum, saxo qui non includor in vllo:
Ille ego cui misero robora silua negat.
Robora silua neget, ne fiam immobile saxum,
At saltem in cineres ossa minuta ruant.
Quid faciam patria demens tellure relicta?
An puto mutatis posse valere locis?
Mecum causa mali latet hoc in corpore pestis,
Et nisi post lethum non abitura lues.
Pectore transfosso Gortynia tela gerenti
Quid ceruo prodest carpere prata fuga?

Alcidæ induto feralia munera nuptæ
Nil varij cursus, profueruntque viæ.
Sic mihi, sic auso Romana excedere sede
Nil dulces iuuit deseruisse lares.
Me modò conspexit piscosi littoris Antium;
Me modò Circæi culminis alta domus.
Et Læstrygonios nutrix Æneia fluctus
Mirata est nostra dissiluisse rate.
Non Caieta mihi, non Vrbs gratissima Caio,
Aut dedit optatam filia Solis opem.
Vos septem gemini colles, regnata Quirino
Mœnia, Tarpeius tu Ioue dignus apex;
Accipite hanc animam; sint hic mea funera posco,
Et busta accumulet noster auita cinis.
At quondam antiquos iuuit liquisse penates,
Et noua per longas quærere fata vias.
Ingenium scrobibus mutatis exuit arbor
Syluestre, & decorat lætior arua comis.
Quamque sub vmbrosa cernis languere parente
Gaudet mutato laurea silua solo.
Quid foret Æneas, quid clari nomen Iuli;
Flumina apud Xanthi si gemuisset iners?
Illum fumanti postquam discesserat vrbe
Per maria errantem septima vidit hyems.

Tan-

Tandem dotales Laurentum venit in agros,
Gessit & Ausoniæ sceptra timenda manu.
Batto Cyrenas, & Cadmo condere Thebas
Iuppiter exilijs arua petita dedit.
Nilus & excipiens longis erroribus actam
Donauit templis, Inachi, te profugam.
Me quoque fata vocant alio meliora sub axe;
Ibimus, ò Socij, me quoque fata vocant.
Vertuntur species mentis, versante dolore,
Mensque breui sensus accipit ægra nouos.
Spes bona; si qua Dea es, virides hùc flecte volatus,
Et desueta diu numine corda foue.
Te colit agricola, expectat te compede vinctus,
Votaque mortalis te duce turba facit.
Tu quassas reficis puppes, vt nauita remis
Naufragus impellat qua modò nauit aquam.
Tu Dea post vacuas cœlesti numine terras,
Iustitiæque fugam sola moraris humi.
Diua veni, facilemque mihi promitte quietem,
Neue iterum morbi damna timere velis.
Longum iter aggredior, date læti candida amici
Omina; eat dextra libera puppis aui.
Lunai vt videam portus, purique metalla
Marmoris, & Geticas saxa imitata niues.

Ingaunos, Macramque inter, Varumque repostos
Appenninicolas, Tiguliosque sinus.
Delphini portus, Seggestam, arcemque Monœci,
Scrutaborque tui, Rutuba, fontis aquas.
Aspiciam Genuam, læti & prætoria ruris,
Quæque decent Superos lucida templa suos.
Hac Tartessiaco pallescunt littora fluctu;
(Aurea nequicquam flumina iactet Iber)
Peruuiæque amnes alieni flumina mundi
Transfuga ab Oceano rura per ista fluunt.
Lydia Pactoli, Baccheia munera, arenas
Victa sile, & ripas, aurifer Herme, tuas.
Dure Ligur, meritoque animis elate superbis,
Qua tibi diuitias sedulus arte paras?
Non tibi sunt culti colles, non pinguia rura;
Sed claustra Alpinis non adeunda iugis.
Difficilis natura negat segetesque, ferasque;
Non negat audaci mente vigere viros.
Hæc trahit ignotas pretiosa in fœdera gentes,
Cæruleasque docet currere puppe vias.
Deest hìc terra viris, at non Neptunia desunt
Arua petituræ lucra beata rati.
Scit Cypros vallata mari; scit Taurica tellus;
Et Ligure epotus milite scit Tanais.

Te-

Testes Alpheæ Tyrrheno in littore Pisæ,
Testis Cyrnæi prægrauis ora sali.
Ast ego non dites veniam spectator in oras,
Vt moueant auri lumina capta sitim.
Non cernam attonitus fulgentia pondera massæ,
Quæ mittit terris Hispalis Ausonijs.
Sat Fortuna dedit census sine fraude parati:
Æstuat infælix, qui potiora cupit.
Ingenium, Cabrera, tuum mihi carius auro,
Atque erit eloquij plurima vena Tagus.
Quando erit, vt liceat tecum consumere soles?
Quando erit, vt docto pendulus ore fruar?
Vna aderit mecum Phocæo iunctus amore
Ciampolus, ille tuæ cultor amicitiæ.
O qui complexus, quæ mutua gaudia nobis,
Et sermo in sicco littore qualis erit!
Interdum celeri rapient nos esseda cursu;
Tres modò cantantes picta carina vehet.
Tunc mea se duplici iactabit Arione puppis,
Non Sicula puppis fallere docta fide.
Cumque mihi geminos vates audire licebit,
Parnasi geminum me ad iuga sistet iter.
Teque tenens dextra versus, Cabrera, canentem
Hæc Clario dicam verba docente Deo.

O quam

O quàm fælici modularis carmina cantu,
Quàmque lyræ docto verbere fila moues!
Otia quærenti fulsit tibi dexter Apollo,
Atque omnes haustus ex Helicone dedit.
Cui tantùm fauere Deæ? canit ecce cruentus
Prœlia Mæonides; sed caret ille lyra.
Alcæus Reges *cythara, non cantat amores:*
Est tantum Sapphus carmine dictus Amor.
Pindarus Aoniæ celebris testudinis arte
Abstinet hëroa concinere arma tuba.
Et Veneris dominæ si lusit Teïus ignes,
Mimnermusque iocans; gaudia sola canunt.
Omnia tu misces, & quæ diuersa placebant,
Colligis, ò verè candide Cycne Ligur.
Ausus es Ismeni primus recludere fontes;
Lesbia nectareæ plectra ciere chelys.
Qui Methymnææ tentasti fulmina linguæ,
Et Cæi lacrymas, Stesichorique minas.
Si Florentinam circumdas mœnibus vrbem;
Non Amphionios inuidet illa modos.
Narseti Gothos cogis dare terga sequenti;
Odrysiaque leuas obsidione Rhodon.
Salue sancte senex, Bacchi, Phœbique sacerdos:
Numinibus salue maxima cura nouem.

Per

Per te Graiorum libris tumefacta superbit,
Et certat Latijs Itala Musa choris.
Sabbatiæ gaudete arces, gratissima Cœlo
Mœnia, fælici prole verenda virûm.
Et quamquam egregium terris aluistis Iulum,
Indaque sunt vestræ littora dona ratis;
Vltima non vobis accedet gloria Vates,
Ignea qui vestrum nomen ad astra tulit.
Appulit ignotis oris si classe Columbus;
Hunc ad Cœlicolûm limina fama rapit.

FVL-

FVLVIO TESTIO.

Queritur, ſe loquendi vſum morbo amiſiſſe.

OX animi interpres, fæcundæ nuntia mentis,
Quo fugis? an ſemper labra ſilere iubes?
Tu dulci oblectas mortalia pectora cantu,
Efferaque vnanimi fœdere corda ligas.

Tu

Tu plectri, citharæque comes; tibi carmina curæ,
Quæque colit soccus, quæque cothurnus amat.
Te stupet vndantis moderantem fræna theatri
Vulgus, & iratum sub tua iura venit:
Pactaque sunt tenero per te commercia mundo,
Cum poterat quernum nos aluisse nemus.
Quò fugis, & nulla linquis te voce vocantem?
Non voco, sed lacrimæ pondera vocis habent.
Inter anhelantis suspiria pectoris, ægros
Heu quos elicio rauca per ora sonos!
Edere luctamur sterili reuoluta palato;
Sed singultanti murmure verba cadunt.
Non secus optato per credita membra sopori,
Cum serpit dulcis nocte fauente quies.
Velle loqui, & vanis conatibus ora videmur
Soluere; sed solito lingua vigore caret.
Sæpè meas odi voces, sonitumque tremisco,
Cogor & ipse meis auribus esse grauis.
Mugitus timuisse suos sic creditur Io,
Turpia dum mœrens induit ora bouis.
O quoties conata queri tibi inutilis hæsit
Lingua, nec humanos reddidit ore modos!
Inachidas quoties auxisti fletibus vndas
Ingrati plorans impia furta Iouis!

Frendibus hirsutis & amara carice pastæ
Pocula limosis stagna fuere vadis.
Sæpius exhibuit decerptas Inachus herbas;
Ast illa est patrias lambere visa manus.
Fælices quoscumque malis Fortuna lacessit,
Nec sua per fletus damna referre vetat!
O fortunati vos prata per Asia Cycni,
Dulcius extremo queis datur ore queri.
Condita siluarum latebris fælicior Echo,
Cuius post cineres vox rediuiua viget.
Me dolor assiduus vicino funere terret,
Nec patet ad quæstus libera facta via.
Testari fremitu docuit natura dolores:
Solari curas hac iubet arte graues.
Audi, mugitu quo verberet aëra taurus
Ictus, vbi tepidam sanguine tingit humum.
Quin leo per Nomadum siluas fremit ore cruento,
Si fodit Libyci militis hasta latus.
Et gemitu tigris montes, saltusque fatigat,
Ventris cui rapuit pignora Parthus eques.
Atque vbi captiuis venere in retia pennis,
Emittunt querulo gutture murmur aues:
Nec tantum exclamant viuenti prædita sensu;
Sed viduata anima corpora pulsa fremunt.

Dant

Dant percussa sonum vibratæ ligna securi:
  Stridet dum cuneis fissile robur hiat.
Et stipulæ crepitant campis, si incendia regnant,
  Obstrepit & rapidis laurus adusta focis.
Aspice, quo sonitu feruentia littora plangant,
  Spiritus Eurorum cum ferus vrget aquas.
Septaque nimborum rutilus si diuidit ignis,
  Murmure terrifico nubila fracta tonant.
Omnia muta sonos edunt, solique negauit
  Sors mihi communi munere posse frui.
Me miserum! quantus de vertice profluit humor!
  In fauces quanto gurgite lingua madet!
Spiramenta animæ nimium turgentia torpent,
  Sermonique fluens obstruit humor iter.
Haud aliter citharæ languent, neruique loquaces,
  Cogit vbi pluuias Auster opacus aquas.
Cordis anhelanti reboant penetralia tussi,
  Pectoris & crates dissiluisse timent.
Quid me adeò spirare vetas, sæuissima tabes?
  Cur feruens animæ claustra repulsa quatis?
Hei mihi! dum scribo, morbi solatia, versus,
  Quàm valido thorax impete concutitur!
Mitius incudem Cyclopum brachia tundunt,
  Quà vomit è scopulis Sicelis Ætna faces.

Mitius aduersas miles ferit ariete turres,
Et graue balistæ mœnia quassat onus.
Opprimet hanc animam rabidi violentia morbi:
O' vtinam Dij me falsa timere velint!
Non lethum timeo; genus hoc sed lugubre lethi;
Et doleo taciti tædia ferre mali.
Odrysia raptor postquam tibi forcipe linguam
Abstulit, & stabulis, ò Philomela, lates;
Sæpè optasse mori, palmasque ad sydera tendens
Diceris id summos sæpè rogasse Deos.
Ah virgo infelix, pellex incasta sororis!
O nimium sæuo credita forma viro!
Hæccine, crudelis, pro virginitate reponis
Erepta, tragici prœmia concubitus?
Tempus erit, Tereu, cum te peccasse pigebit,
Oderis & sæua gaudia rapta manu.
Indicium sceleris, tua crimina, tela fatetur:
Ingenium miseris suggerit arte dolor.
En gestit patrijs epulandum apponere mensis
Insontem furijs percita mater Itym.
Tu nati condes viuenti viscera busto;
Mox tua per siluas fata dolebis Epops.
Exultat cædes inter Philomela, parenti
Ostentans nati sanguinolenta caput.

Eua-

Euaſti tandem furias, gladiumque Tyranni:
Vidiſti pluma præpete membra tegi.
At nunc per lucos iniuſta ſilentia linguæ
Quæſtibus argutis blanda rependit auis.
Quos nunc ore modos nemoris dulciſsima Siren
Concinit exiguo in gutture? quale melos?
Interdùm voces per roſtra loquacia torquet;
Sibila nunc cæſa garrulitate rotat.
Et modò criſpanti modulatu turbinat ictus;
Secum viſa loqui nunc taciturna gemit.
Perſonat omne nemus, per frondea tecta querelas
Mirantur Nymphæ, Capripedeſque Dei.
Non mea me poſt fata manet facundia linguæ;
Non iterùm dulci garrulus ore fruar.
Proh citharæ cuſtos, & carminis auctor Apollo:
Proh mea Pierides numina ſacra Deæ!
Reddite poſcentis fælicia murmura labris,
Demite, quæ cogunt ora ſilere moras.
Vos regitis cantus, vos torrens copia fandi,
Et celebrata iuuant libera verba choris.
Quid faciam, ſurdas præbet ſi Delius aures;
Nec mea Caſtalia labra leuantur ope?
Carmina iam valeant Muſa meditata ſiniſtra;
Cum Domino valeat iuſſa tacere chelys.

Au-

Ausonij Vates, & concita pectora thyrso;
Ausonij, lycio nomina grata Deo;
Ausonij nostras soliti laudare Camænas
Desinite ad cantus turba venire meos.
Tu verò ante alios frustra mea carmina quæras,
O FVLVI, Mutinæ gloria magna tuæ.
Tibia te, cantusque decent: mihi plectra tacenti
Hic paries, mutam sustineatque lyram.
Non tibi sunt tristes curæ, lætusque iuuentæ
Purpureæ vernas stat vigor ante genas.
Et tibi nascenti iucundo lumine Phœbus
Annuit, & flauis Calliopea comis.
Fælix, seu dulces molli fide flebis amores,
Seu grauis heroas flumine fundis opes.
Tu tunc festiuus periuria ludis amantum,
Et iacta ad surdas ebria verba fores.
Tu centum ludos, & dulcia prælia misces,
Haustaque de mensis libera vina refers;
Vtque ferens hyemes, ventosaque iurgia cœli
In nuda recubet durus amator humo.
Auguror: hoc miseros cantu solabitur ignes
Expectans lentum mæsta puella virum;
Inueniensque suas referentia carmina flammas
Immoritura labris oscula longa dabit.

Huc

Huc varios flores, huc blandi veris honores,
Ferte citi Iuuenes, Italideſque nurus.
Blanditi veſtro date florea ſerta Poëte:
Cingite ridenti tempora docta roſa.
At Venus Idalio plaudens te cernet ab axe,
Ambroſioque tuum rore rigabit opus.

Reli-

Relicta Vrbe cupit Rus ſecedere.

EGERIÆ valles, mitique habitata Dianæ
Pura Thoantæi neſcia ſilua ſacri;
Voſq; lacus Triuiæ dites Nemorenſibus vndis;
Æneadum ſedes, Lauiniumque meum;
Confectum curis, & longa tabe dolorum
Accipite, & patrijs ſiſtite me laribus.

Irri-

Irrita Pæoniæ poſt tentamenta medelæ
Huc libet ægrotos nunc mihi ferre pedes.
Romuleæ valeant arces, medicique valete,
Quorum ſæpè malo ſedula cura fauet.
Deſinite herbarum tandem, triſtiſque veneni
Ferte procul dura pocula tincta manu.
Me nemora, & ſaltus camporũ, auræque patentes,
Et trepidans riuo garrula lympha manent.
Prata mouent animum viridantia gramine læto,
Et qui perſultant pinguia rura greges.
O mihi ſola quies, colles ſaluete latini!
Saluete, ò fratris Regna vetuſta mei.
Sternite iter, gradimur dum veſtra per otia dia,
Mollius, atque auibus dulcius arua ſonent.
Quàm iuuat annoſos luci penetrare receſſus,
Notaque ab hiſtoriјs hæc celebrare loca!
Hæc tophis laqueata cauis, & pumice viuo
Antra pius fertur iam coluiſſe Numa.
Collis Aricini cultrix pulcherrima Nympha
Conſilium huic olim, coniugiumque fuit.
Hac Duce Pompilius bellantem terruit Vrbem:
Hinc habuit patrios ruſtica turba Deos.
Martis opus, pilis gaudebat Roma cruentis
Romula criſpabat bellicus arma furor.

Et fuerant ſæuas Mauortia pectora in iras
Prona nimis, ſolas tunc meditata neces.
Molliÿt hæc aris regnans, luciſque ſacratis
Relligio, vt poſſent legibus arma regi.
Hinc vittæ, hinc fruges, hinc maxima victima taurus;
Farraque thuricremis vinaque ſparſa focis.
Tandem, ſanguinea diſcors quæ cæde fremebat,
Palluit in patriÿs pendula Roma ſacris.
Neſcia mens hominum! quæ te ludibria verſant?
Quid nos terrifica fabula fraude ligat?
Quem non vera tenent, mendàcia ficta coërcent;
Et ſimulacra timet, quæ ſibi quiſque parit.
Per pecudum fibras, præſagi & fulminis ictus,
Heu miſeri! ſurdos conſuluere Deos.
Nuntia velocis ſeruabant omina pennæ,
Cantibus & ſcæuis quid docuiſſet auis.
Templorum ambiguo monitu, dubiæque Sybillæ
Carmine credebant fata furente cani.
Dicite, ſi Diui nolunt ventura latere;
Non intellecti cur voluere loqui?
Falſa tamen Regis potuerunt dicta Sabini
Romulidûm ingenium perdomuiſſe ferox.
Nullaque dein fertur Romana ſanctius vnquam
Numinibus ſupplex gens operata ſuis.

Ve-

Vester honos, Latij; vestra est ea gloria siluæ:
Horruit hoc victrix credula Roma nemus.
Has etiam Hippolytum fama est latuisse per oras,
Cui neuit duplici stamina Parca colu.
Ille, nouercales rigidus cum sperneret ignes,
Sancta timens patrij soluere iura tori;
Iniusta æternùm dolituro victima patri
Occidit attonitis dilaceratus equis.
Ossa Corinthiacos iacuerunt sparsa per agros:
Innocuo rubuit sanguine vtrumque mare:
At non hoc meriti funus miserata Diana,
Cui curæ intactæ est virginitatis amor.
Arte Coronidæ Iuuenem reuocauit ab Orco
Siccantem infernis vulnera dira vadis.
Reddidit illa decus formæ fœlicibus herbis,
Luminibus geminas restituitque faces.
Quis mihi quærenti, quis nunc ea gramina mōstrat?
O vtinam in vestris collibus ista legam!
Germina, quæ referent adamantina limina Ditis,
Non posco, aut mortis vincere regna paro;
Gutturis obsessi longos sedare dolores
Sat quæcumque mihi blanda medela potest.
Adsis Phœbigena: hæc facilis labor ora mederi,
Ne te fulminei terreat ignis Aui.

Seruat fida tui Vates tutela parentis:
Tu quoque iam Vates officiosus ama.
Huc medicas adhibeto manus, tetrumque cruorem
Aufer, quo fauces, scabraque lingua tumet.
Spiramenta animæ, vocis liquidissima plectra
En aperi, & septas tu mihi pande vias.
Lætitia, plausuque fremens tunc carmina dicam,
Cùm lingua potero liberiore frui.
Nil pulsare placet viduas sine carmine chordas:
Vox miscet citharæ non benè rauca sonos.
Quid queror infælix? quæ mentem insania ludit?
En rursus medicæ poscimus artis opem.
In malè tentatos iterum cur mittitur vsus?
Ah pereant, succos, gramina quique colunt!
Nulla venenorum sitis est: discedite tristes
Curarum stimuli, diffugite ex animo.
Fallere sæpè iuuat, sed non memorare labores,
Ægraque mens ægri corporis auget onus.
Quin potius læti patriæ succedimus arei,
Quà iuga celsa tuum, Cynthia, nomen habent?
Hæc mecum ascensu dulces superetis amici;
Ante alios nobis, Ciampole, docte faue.
Pone graues Musas, vigilataque mente profunda
Itala Pindaricis carmina texta modis.

Tu-

Tuque ades, ò cantu gaudens, fidibusque, Canali
Francisce, æternæ cultor amicitiæ;
Grande Sabinorum columen, fontisque Velini;
Huc age cum plectro, carminibusque veni.
Neue hìc potandi certamen mite recuses:
Respicit hos toto numine Bacchus agros.
Pocula Romanis sunt hæc gratissima cænis:
Albani assurgunt vitibus hisce cadi.
Nequicquam his certent prælis elisa Faliscis,
Tuscaque quæ viridi nectare musta nitent.
Illaudáta fluent firmissima vina Falerni;
Seu Sinuessa dabit, seu Trifolinus ager.
Palmite sulphurei cedant lacrymata Vesevi,
Atque Syracusij feruidiora lacus.
Hæc generosa recens odit doctrina palati,
Quæ possunt trepidos implicuisse pedes.
Ridentur veterum fumi, seruataque cellis
Testa diu, & lenta dolia tincta pice.
Quare agite, ò læti, vernarum turba, ministri,
Dulcia non parca fundite vina manu.
O quàm iucundo violas imitantur odore!
Quàm vincunt flauo lumine chrysolitos!
Naribus ista placent; oculis spectacula præbent;
Et dant arenti gaudia grata gulæ.

Ciam-

Ciampole quid cessas pateram committere venis?
Proposuit siccis omnia dura Deus.
Hæc mihi lux atros pellet de corpore morbos:
Largius ò cyatho, tu puer, adde merum.
Pura fauent nobis Aquilonis flamina clari:
Peruellunt linguam pocula acuta gelu.
Me quoque me vultis Lenæo tingere, amici,
Non nego: nostra capax proluat ora calix.
Maphæi nomen sed quisque ad pocula festa
Dicat io! & mensis hunc adhibite Deum.
Quamuis Socratica pectus ditauerit arte,
Purpureosque inter splendeat ille Patres;
Non hæc despiciet liberrima vota precantum,
Quæ fundit multo mens reserata mero.
Adsis Bacche tuis hilarans conuiuia donis;
Fessi pax animi, lætitiæque dator.
Sic teneræ viduas vites ducantur ad vlmos;
Sic autumnali turgeat vua sinu.
Sic non vrantur torrenti sole racemi;
Det pœnam admorsa sic tibi stirpe caper.
Et tua sectentur vestigia marcida semper
Capripedes Panes, Baßaridûmque cohors.
Adsis; virgineosque fauens hìc exere vultus,
Quassans pampineo vertice cæsariem.

Quacumque ingrederis dulcis comitatur euntem
Te Furor, & Somnus languidiore gradu.
Me miserum! accipio nullos heu pectore somnos!
Longa mihi gemitu nox vigilanda venit.
Quòd si, Bacche, tui per feruida munera, nobis
Clauserit optatus lumina fessa sopor;
Dicam ego Threicij crudelia fata Lycurgi;
Squamigeros nautas; pampineamque ratem:
Littora Pactoli fuluis radiantia venis,
Diuitias miseras, impia vota Midæ.
Auroramque triumphatam, Parthosque subactos;
Medica Thyrsigeris agmina fusa choris.
Tigridis exuuias, maculosaque tergora lyncum;
Oedipodionij membra cruenta Ducis:
Bacciferos hederæ semper viridantis honores;
Lapsaque de quercu splendida mella canam.
Tu puer æternus, Bromius, Nysæus, & Euan,
Bis genitus, thyrso tu metuende graui.
Aera tibi Satyri, lasciuaque tympana pulsant;
Stridet & attritis Faunus arundinibus.
Per te Gnossiacis nox aurea fulgurat astris:
Vipera plaudenti sibilat ore tibi.
Ipse, Gigantæo fremeret cum Terra tumultu,
Rhœtum strauisti dente leonis humi.

Hæc

Hæc ego non humili meditabor carmina cantu:
Sollicitum ſomno tu modò vince caput.

CIN-

CINTHIO CLEMENTIO
ARCHIATRO ROMANO
Cum vocis vſum recuperaſſet.

ICAMVS bona verba: animum iam verba ſequũtur:
Cur taceam ſurdam flebilis ante lyram?
En libet; en dulces imo de pectore cantus
Fundere: non renuunt ora recluſa loqui.

Vox mihi muta diù, vox longi causa doloris,
Venisti tandem, vox mihi muta diù.
O & singultu, ò & quæsita querelis!
Nunc te fælici garrulus ore fruor.
Fallor? an has simulant ludentia somnia voces,
Quæque cupit vigilans, mens mihi nocte parit?
Sed fruor, & liber voces linguamque resoluo,
Attonitus monstris dum rata vota nego.
Ite procul quæstus: comptis hìc Musa capillis
Adsit, & in niueis læta triumphet equis.
Nunc tempus faustis pulsare Helicona Camœnis:
Nunc redimire nouo tempora flore iuuat.
At te, magne, canam Clario dilecte Magistro
Cynthie, Phœbæo nomine, & arte potens.
Cum tua vel mutis donent miracula vocem,
Vocalis citharæ præmia grata feres.
Per te hausi cœlum moriens, mentemque recepi,
Pectoris arcta patet, te reserante, via.
Ergo Castalij quodcumque è pectore riui
Fluxerit, in laudes effluet omne tuas.
Si mihi Pæonijs implesti pharmaca succis;
Mella ministrauit si miserata manus;
Nos tibi Musæo flauentia pocula melle,
Et Charitum puro pinguia lacte damus:

Hæc

Hæc bibe, quæ nentum Parcarum fila morantur,
Pocula lethæo non temeranda lacu.
Tu domitor Fati Pataræa nobilis arte,
Eripis è structo funera mæsta rogo.
Tuque potestates herbarum, tùque metalla
Chymica, tu miris pharmaca cocta focis
Nouisti, priscis quæ quamquam ignota magistris
Mortem expectantum corpora fessa leuant.
Cum mihi tabentes macies exederat artus,
Cumque ferè tenui corpore nullus eram;
Iam tum spondebas dulcis mihi lumina vitæ;
Gutture ab obsesso libera verba fore.
Nec mora: sulphureis medicatas viribus offas
Artifici nobis sedulus igne paras.
Hæ mihi mandenti latebras pulmonis anheli,
Fouere, & lenta tabida membra lue.
Hinc validi ardentis flores rediere iuuentæ;
Squalidaque afflauit pristinus ora color.
Sulphura, cæruleis fulgentia sulphura flammis,
Quando ego vos merito laudis honore canam?
Vos tonitru terras, cœlum vos omne cietis,
Fulminibusque Iouis semina magna datis,
Cum Pater ingenti combusta Ceraunia telo
Deijcit, & fracto culmine vertit Athon.

Per vos exundant inimicis ignibus arces,
Terrifico sonitu martiaque æra tonant.
Balnea quæque fluunt tristes pellentia morbos
Gignitis; hic vestro truditur igne lapis.
Intepet inde Aponus, medicisque salutifer vndis
Stagna Dicarchæus feruida sudat ager.
Quin etiam vester magnæ per viscera matris
Spiritus ignescens cruda metalla coquit.
Fulgurat hinc aurum, atque argenti flumina viui,
Vulnificusque chalybs irriguo amne riget.
Quid maiora sequar? vos & primordia rebus
Acri sufficitis sulphura mixta sali.
Quique fluit voluens tenuis se fluctus odorum,
Perpetuas vestro sumit ab igne dapes.
Quid memorē, Enceladi viuax post fulmina corpus
Ardua sulphureis vt premat Ætna iugis?
Et Iouis Inarime iussis imposta Typhæo
Quanta rotet scopulis sulphura glauca cauis?
Sulphur ouans pœnas fracta de gente Gigantum
Sumpsit, & hoc Cœlum vindice regna tenet.
Nec non lustrali purgari sulphure sontes
Relligio antiquis credita fertur auis.
Actoridem, Peleu, sic Pelea soluis, Acaste,
Amphiaraïdis sic, Acheloe, nefas.

Sic

Sic ego, sic puro lustratus pectore tandem
Carmina lætitia fausta docente cano.
Adsitis Musæ medicinæ talis, & artis,
Vosque repertori mollia serta date.
Ah! gemat antiquis si quis tantum adstupet annis,
Spernit & ætatis dia reperta nouæ.
Omnia non potuit prudens reperire vetustas,
Atque alia ex aliis extudit arte dies.
Phœbigenæ cœptis potuit præcepta Melampus
Addere, Phylliridis multaque cura dedit.
Vlceribus tetris natiui graminis herba,
Vulneribusque cauis prima medela fuit.
Mox & morborum tristes extinguere pestes
Inuentum est ausis, inclyte Coe, tuis.
Non adeò effœta est hominum experientia solers,
Vt noua non possit cudere sæpe labor.
Ni noua tentasset Tyrrhena per æquora Amalphis,
Magnetûm haud regeret nautica vela lapis.
Huius at auxiliis olim cantata Poetis
Ridetur veterum gloria parta mari.
Arctos nũc propior nobis, nec iam vltima Thule est:
Iam facilis lustrat nauita Solis iter.
Extra hominum, famæque vias tentare reposta
Ausus es audaci littora puppe, Ligur.

Garrula cede nouis tua sydera puppibus, Argo,
Neu Regum iactes ad tua transtra manus.
Tristia iunguntur veteris diuortia mundi,
Naturæque patent, quæ latuere sacra.
Nascentem populis licuit te, Nile, videre,
Et scit cui tantas debeat orbis aquas.
Nouimus, æstiuæ fæcunda licentia lymphæ
Solstitijs hyemes cur ferat amne suas:
Zona rubens nimijs non torreat æstibus Indos.
Illic perpetuò rore virescit humus.
Non Eous ager pluuiali supplicet vndæ.
Indica continuis imbribus arua madent.
Hac Zephyri alarum plausu loca feruida mulcent,
Mitis vbi halantes Eurus alit segetes.
Taprobane testis, testes freta sparsa Moluccis,
Ora Helenæ insignis nomine testis erit.
Aruaque, quà Ganges aurata pinguis arena
Egerit in dominum fulua tributa mare.
Quid, quòd & Arctoi laxantur claustra profundi,
Quà fluctu, & ventis æquora dura carent?
Dilectæ Tethidi Belgarum stantia naues
Marmora sulcarunt non adeunda rate.
Illic, vt perhibent torpescit frigore pontus,
Atque intempestus stat sine luce dies.

Hic

Hìc rerum finis, Chaos hìc, atque vltima mundi
Natura hoc tristi limite fessa riget.
Vela Batava sequi haud potuit Phœbeïa lampas.
Omnia cæca illic: omnia triste silent.
Informes phocas incano corpore turpes
Videre, atque vrsos, quos alit Vrsa gelu.
Quam sæpè optarunt ventorum prælia nautæ,
Perque procellosum pandere vela fretum,
Excuterent tandem sese vt torpentibus vndis?
Edocet ire recens in noua vota timor.
Indomito tandem regnans in pectore virtus
Vicit concreti sæua pericla sali.
Ite, animæ egregiæ, fortunatæque laborum,
Ite in fata alacres, quò noua fama vocat.
Ite citæ, & vestras meditando exponite vires,
Quà veterum nullo semita trita pede est.
Gloria multa manet. Quis te Galilæe silebit?
Longa tibi in chartis regna futura cano.
Non tantùm radio veterum describere cœlum,
Sed vitro es superas ausus inire domos;
Perque nouas artes tradis noua sydera mundo,
Non Ptolemææis sydera nota libris.
Pleïadū que, Hyadumq; choros sine nube videmus,
Et tua per cœlum splendida damna, Venus.

Vidi-

Vidimus, ignoto quondam quæ lacte nitebat,
Stellarum ſpiſſa luce coire viam.
Admouiſti oculis noſtros fugientia viſus
Per varios obitus aſtra ſecuta Iouem.
Medicea Heroum ſoboles, cape læta triumphum:
Aſtris inſereris, concilioque Iouis.
Ipſe etiam nigra tinctum ferrugine Solem
Pallentes maculis iungere vidit equos.
Quid triplex sydus Saturni, aut, Cynthia, vultus
Fabor ſcrupoſa nocte laterè tuos?
Hæc priſcis ignota olim, prudentia maior
Repperit auſpicijs artis, opiſque nouæ.
Ite citæ, & veſtras meditando expromite vires,
Ite animæ egregiæ, quà via nulla patet.
At tu Muſa procax, elegi tenueſque valete:
Non hæc ſunt gracili facta canenda lyra.

Ad

Ad Ioannem Ciampolum, morbo recrudeſcente.

RGO hos aſsiduè gemitus in pectore voluam?
Perpetuò lacrimæ noſtra per ora fluent?
Et roſeo Phœbus me decedente videbit
Lumine mœrentem, me veniente die?
Flebimus heù miſeri! luctus ſolatia damni
Exigua ingentis poſtulat ipſe dolor.

Ille Philoctleten docuit per Lemnia ſaxa
Vocibus horriſonis vulnera dira queri.
Halcyones Ceyca gemunt, & barbara Regis
Daulias Odryſij crimina cantat auis.
Sic ego, ſic mea damna querar crudelia ſemper
Lugubri cithara, flebilibuſque modis.
Atque vtinā in gemitus nūc libera verba darentur!
Sed mihi poſſe queri ſors inimica negat.
Singultantem animam turgentes ſanguine fauces
Elidunt: voces aſpera lingua premit.
Iam quater ardentem ſitienti Syrius aſtro
Vſsit humum; toties frigore læſit hyems;
Nec venit vlla potens longo medicina dolori,
Nec mea Pæonia membra leuantur ope.
Ipſe meum ſpecto moriens miſerabile funus,
Paulatimque anima deficiente cado.
Horrida languentes macies depaſcitur artus:
Lutea palleſcens inficit ora color.
Cogimur & longam moriendo diſcere mortem,
Dum præſaga mali mens ſibi fata canit.
Fælices, inopina dies quos funere mergit,
Occupat & celeri mors properata nece!
Heu quoties morimur, dū proxima fata timemus!
Hæc peius letho nam mora mortis obeſt.

Haud

Haud aliter Lapithas, mœstumque Ixiona terret
Iam iam lapsuro pondere prona silex.
Credite, deficio: iam pellis dura resistit
Tractanti, & tristi viscera tabe fluunt.
Sic cera admotis tabescit Hymettia flammis;
Sic tepidis Austris cocta pruina madet.
Languent sic, vrens oculus quos fascinat, agni;
Sic tenera à Scythico læditur herba gelu.
Nec tantùm doleo compressis faucibus æger;
Plurima quassato corpore damna fero.
Ipsam animi sedem, regnantem corporis arcem
Nunc caput ignauo possidet igne vapor;
Nunc acres stomacho rabida cum bile tumultus
Feruent, & sæuo pondere discruciant.
Lassum percurrunt vlulantia murmura ventrem,
Humida nec membris dant alimenta dapes.
Viuo equidem parcè, sed mox ieiunia corpus
Attenuant: epulis abstinuisse graue est;
Intolerabilibusque malis comes addita cura
Mollem animum æternis pascitur vlceribus.
Hanc peperit morbus, morbusque augetur ab illa;
Hæc me tristitiæ lurida felle rigat.
Hinc sæpe extimui grauiora pericula veris,
Et sensi falsa suspicione trahi.

Hinc animi victus damno quemcumque calorem,
Quodcumque & frigus pallida membra quatit.
Compositæ currant num vita ad munia venæ
Exploro, & trepidans incaluisse puto:
Seu quatior tussi, fibras pulmonis anheli
Exesas carie suspicior esse truci.
Conueniunt crebrò nos, vt solentur, amici:
Spem vultu simulant, tristitiamque tegunt.
Ah genio indulge; curas depelle malignas;
Calmant: tu morbo Virgini amate faues.
Ecquis erit finis lacrymis? lugubria mitte;
Eia age linquantur mollia fulcra tori.
Te siluæ, te rura vocant; age rura petamus,
Quà diffusa nitet mitior aura poli.
Aucupio siluas, siluas venatibus aptas,
Flumina, piscosos aspiciesque lacus:
Hinc canibus lepores, canibus sectabere ceruos;
Latratuque feras retia ad alta premes.
Scilicet è stratis tollam miserabile corpus;
Committam Alpinis squalida crura iugis?
Fortia non nostræ sunt hæc ad munera vires:
Hi mihi sunt colles, hi mea regna, tori.
Officium bona verba pium, sed inutile tentant:
Desinite, assiduis non saturor lacrimis.

Quid

Quid quòd me cœli lædit ſpirabile lumen,
Quo regimur, quæuis mobilis aura nocet?
Lethiferi calidis ſpirant ſeù flatibus Auſtri;
Siue agitata truci ſilua Aquilone fremit;
Experior proprias hyemes, pluuiaſque rigentes,
Exundans cerebro quas pituita parit:
Sibila perque aures imitata tonitrua ſurdas
Voluuntur, miſerum concutiuntque caput:
Per madida ora liquor turgens me flumine largo
Proluit, ampullis feruida ſputa tument.
Non ſecus ardenti ſi fortè incluſus aheno
Ebullit multo feruidus igne latex;
Ipſe furit, niueamque fremens eructat aquæ vim,
Sparſaque anhelanti gurgite flamma madet.
Miror inexhauſto tribuat quis pabula fonti;
Qui tantus fluitet ſicca per oſſa liquor?
Mirantur medici, & ſortem miſerantur iniquam;
Mille adhibent doctis pocula mixta modis.
Lacte arcere iubent incluſos faucibus ignes,
Hordea dant, ſeris quæ maduere focis.
Sanguine tentarunt ſalientem incidere linguam:
Infecit tepidus brachia ſecta cruor.
Poma coronato radiantia Punica crine
Languenti ſuccos exhibuere ſuos.

Et

Et quo mala fluunt emuncta Cydonia muco,
Quo passæ ficus, perlita sæpè gula est.
Sæpè bibi vrentes meditans auertere flammas
Pocula pallenti cortice tincta nucis.
Et modò siluarum folijs decussa Calabris
Mella ministrarunt, helleborosque graues.
Aggressique rosis sunt admiscere sapores,
Quos mittit diues Trinacris Hybla fauis.
Fasciolas tenues, ægrum focalia collum,
Et nidum pulsis gessit hirundinibus.
Quid referam quoties suffitu pectus odoro
Lustraui, & fumis, thurifer Inde, tuis?
Et quoties, siccum possem vt distendere corpus,
Æstiui membris intepuere lacus?
Victum infælicem cochleæ, cancrique dedere,
Et testiduneo squallida iura gelu.
Quin sunt conati stomachum fulcire ruentem
Arboribus gummi quod gemit Arabia.
Balsama miscuerunt diti Gangetide merce,
Et quæ vicino cinnama sole rubent.
Sinarum extremo diuulsa ab littore radix
Venerat, & nulla me quoque iuuit ope.
Aude animis: tibi certa salus promissa medentûm:
Dicebant; nunquam venit amica salus.

Ob-

Obſtitit auxiliJs viuax in fomite labes
Artis, & irriſit vana magiſteria.
Non hoc Phillyridis, non hoc laudata Melampi
Cura Amythaonij pelleret arte malum.
Tunderet in morbos Epidauria gramina fruſtra
Inclyta Phœbigenæ nos miſerata manus.
Non gemitus ſuperi noſtros audire perennes,
Adiuncta quamuis ſuſtinuere prece.
Parce pium Numen, cœli quo templa reguntur,
Cuius & imperium sydera fulua timent.
Si non ſacrilegæ mens eſt ſibi conſcia culpæ,
Redditus eſt templis ſi tibi ſemper honos;
Parce precor, vel ſaltem aliquam de fulmine partẽ
Deme meo; ſæua proijce tela manu.
Nunc & amara dies, & noctis triſtior vmbra eſt:
Quàm mallem æterno diriguiſſe gelu!
Ipſa quies rerum Somnus, Deus vtilis ægris,
Me fugit, & lacrimis lumina feſſa patent.
Verſamur ſtratis, & nox eſt annua nobis:
Tarda nimis querimur sydera Luciferi.
Quòd ſi conciliant depaſta papauera ſomnum,
Me miſerum hic quantis terret imaginibus!
Occurrunt menti ſimulacra carentia vita,
Viſaque ſunt tenui dicere voce, veni.

Ora

Ora virûm maiora viris pallentia vultu
Exangui illudunt, discutiturque sopor.
Tunc iterum ad gemitus eadem nos horrida morbi
Damna vocant, nec iam falsa timere iubent.
Lenta tenent animum fastidia; nulla voluptas
Flectit; non Bacchus, non iuuat alma Ceres.
Squallent impexi rigida ceruice capilli:
Vestis inornatos defluit ante sinus.
Non Vrbis, non ruris opes, aurique talenta,
Eoæque placent delitiæ lapidum.
Ingratus mihi Sol, ingrata Aurora rubescit:
Oblectant pectus tempora nulla meum.
Aspice, iam Zephyri florens genitalibus auris
Fælices fœtus parturit almus ager.
Perstrepit omne nemus cantu, virgulta susurrant:
Liquitur è summis tabida bruma iugis.
In tepidos soles se roscida gramina credunt:
Florea de verna pullulat arbor humo.
Sed mihi nequicquam fulgent Nepheleidos Helles
Sydera, ridentis gaudia summa poli.
Semper hyems nobis: sanguis si vere tepenti
Æstuat, infælix in sua damna furit:
Acrius & morbo fauces tentantur acuto;
Nam claudit feruens arctius ora cruor.

Non

Non raucæ fontis ſcatebræ per ſaxa cientis
Murmura, non poſſunt prata mouere animum.
Atque greges, atque arua nocent, atque ardua ſilua;
Non læti colles, paſcua nulla iuuant.
Et doleo, pingui paſtos ſeu gramine vidi
Mollibus in pratis luxuriare greges.
Siue quis ediderat paſtoria ſibila canna,
Odi ſigna bonæ ſibila letitiæ.
Et dulces auium per frondea tecta Camœnæ
Heù viſæ tantum ſunt mea fata queri;
Seu viridi taurus proiectus mugijt herba,
Dixi: mugitu me vocat ad gemitus.
Frumenta aſpexi verno turgentia lacte;
Arens tunc ſubijt, quæ premat oſſa, cutis.
Omnia læta mihi ſunt inſtrumenta doloris,
Materiamque mali mens ſibi dura parit.
Et meditor: tellus non hæc mihi verna colores
Submittit; rident prata benigna alijs.
Vos legite vngue roſas, Tyrio queis fulgurat oſtro
Quæ flagrat niueis gratia mixta genis.
Vos decet iſte color, vobis ſint lilia curæ:
Pratorum nitidum vos manet omne decus.
Ipſe legam flores veterum monimenta dolorum,
Et ferrugeneis te, Hyacinthe, comis,

Pallentes carpam violas, mœstaque cupressu,
Quæ laurum optarant, tempora vincta geram.
Impulerat nostras sonitus si gurgitis aures,
Purior electro fons vbi voluit aquas;
Conspiciens dixi: non hæc mihi frigida currit
Sedatura grauem flumine lympha sitim.
Ora quidem sitiunt, quæ nunc incendia pascunt,
Non pandit latici sed gula pressa viam.
O' nimium, nimiumque fugacis dona iuuentæ!
O' quàm veloci laberis acta pede!
Tardius è Scythico cornu decussa sagitta
Aëra per liquidum cuspide scindit iter.
I nunc ingentes laudato in corpore vires,
Atque lacertosos firma per ossa toros:
Aut illas ætas annorum pondere frangit;
Morborum aut ictu fortia membra cadunt.
Quique color malis Pæstana rosaria miscet,
Et quod natiuum lilia vincit ebur,
Marcescunt subitò, ceu cum labefacta caducum
Sole graui curuant alba ligustra caput.
Olim qualis eram (nunc me mea fallit imago,
Si iam præteritos mente reuoluo dies)
Cum diues gregibus, memini, me Parma tenebat!
Nam puerum celso nutrijt illa lare.

Quod

Quod mihi tunc robur, quàm gaudia multa fuere!
In fesso nunquam corpore quanta salus!
Non me terruerant hyemes, solesque potentes,
Et poteram pluuium vertice ferre Iouem.
Quos ego non colles, quos non indagine cinxi
Lucos, hortatus tesqua per alta canes!
Tunc celeres potui damas, tunc figere ceruos:
Vidi de fluuijs humida lina trahi.
Et modò fortis equi luctantia colla recuruans
Confragra sectabar per iuga montis apros;
Interdùm molles pedibus plausisse choreas
Iuuerat, & digitis increpuisse lyram.
Cura fuit Martis simulacra ciere sub armis,
Et pugilum ludis implicuisse manus.
Gallica quid memorem quoties per flumina naui
Aduersa obnixo pectore stagna seco?
Me Tarrus, gelido lauit me Nicia fluctu:
Me Phaëthonteo sustulit amne Padus.
Nec mihi solus amor corpus durare palæstra,
Sed mentem egregijs artibus excolui.
Vidit Palladijs nos impallescere chartis
Inter laudatos nox vigilata libros.
Multaque Cecropijs trutinabar scripta magistris;
Non renuit mecum Græcia docta loqui.

Tentabam vmbrosi latebras penetrare Lycæi,
Quasque alij monstrant edidicisse vias.
Sæpè animum docti ceperunt scripta Platonis,
Cuius Mopsopio pagina melle fluit.
Et modò scrutabar Samij dictata silentis;
Nunc florem ex hortis legi, Epicure, tuis.
Insomnisque graui fouit me Porticus vmbra,
Arcesilääus detinuitque labor.
Latratus decuit Cynicos audire legentem,
Nec me pacati terruit ira canis.
Democrito arrisi, noui præcepta Cleanthis,
Et Chrysippææ stamina mentis opus.
Gaudebam meditans, ineant quot prælia sectæ
Graiorum in quas est didita turba senum.
Materiem hic componit aquis, hic aëre gignit;
Alter Apollinei syderis igne creat.
Ille Chao latuisse docet vaga semina rerum,
Omniaque arcanis nectit amicitijs.
Æternum est alijs mundi versatile templum,
Machinaque hæc nulla dissoluenda die.
At natum ille refert, ausus restinguere solem,
Et dare perpetuæ fata diurna faci.
Sunt quoque rore leui, & nebulis qui sydera pascãt,
Et qui non vno se putet orbe tegi.

Casibus hic sceptrum donat, Diuosque relegat,
Exuit & mentes relligione Deûm.
Spernit Tanarias, incendia posthuma, pœnas
Impius hic; trepidans manibus ille litat.
Nec desunt sensus qui damnent, omnia fassi
Nesciri, tenebras seque latere suas.
Omnia mirabar; sed tunc plus arte mouebar
Socratica, & scriptis, Stoica turba, tuis.
Quæ bona sint animi, certus quis limes honesti,
Quas sibi diuitias vita beata petat,
Et didici, sanctos formet quæ regula mores;
Æstus quæ valeat vincere vis animi:
Quæ tristes iras virtus, quæ frangat amores,
Quæ desiderijs pectora anhela leuet;
Pallentesque metus quæ fortibus induat armis
Ignauæ prohibens terga dedisse fugæ.
Solum turpe malum sapiens putat, ille dolores
Perfert, consilij propositique tenax;
Hic pede proculcans lethalia fata superbo,
Humanis maior creditur esse malis.
Aere Perillæo clausus fera iussa Tyranni
Sperneret, & nullos ederet ore sonos.
Hæc olim noui, quæ nunc me flagitat vsus:
Vtar præceptis, quæ mea fata petunt.

Ag-

Agmina mœrentûm circumstant ſæua dolorum:
Aggreditur feſsi vincere corda timor.
Quid faciam? Vnde petam trepidi ſolatia luctus?
Quis bellaturo fortia tela dabit?
Ite procul queſtus, animi oblectamina vilis,
Ite procul: iam nos ingemuiſſe pudet.
Non lacrymis durum nouit manſueſcere fatum:
Parcarum inflexo fila adamante rigent.
Te ſupplex adeò, ſupplex tua munera poſco,
O ſola humanis mors medicina malis!
Tu portus, placido qui naufraga corpora mundi
Amplexu rurſus non agitanda foues;
Adſis, horribileſque ferox huc flecte volatus,
Hoc pete Tartarea falce cruenta caput.
Quo moriture ruis? quæ te dementia cæpit!
Parce miſer verbis, ominibuſque malis.
Scilicet in prima florens carpere iuuenta?
Nec te ſpes famæ quantulacumque tenet?
O vbi mens ſtudijs quondam gauiſa Mineruæ,
Et quæ ſcribendi gloria dulcis erat?
Non adeò vſque mori miſerum eſt: non ſegnior ibo,
Ibo animis contra; mors miſerata veni.
Nec totus moriar, lethi cuſtodia noſtri,
Te penes Italiæ, Ciampole, grande decus.

Car-

Carminibus celebrata tuis mea fama legetur,
Et ferar extinctus docta per ora virûm.
Auspice te mortis victor fata aspera rumpam:
Te duce Auernali non cohibebor aqua.
Quæ tibi cantanti non est permissa potestas?
Nam tua Pindarico fulmine Musa tonat.
Tusci scriptores tenerorum cedite amorum:
Gaudet capta nouis Ausonis ora sonis.
Aldobrandinam relegis si carmine villam,
En tibi festa cohors plaudit Hamadryadum.
Siue Palæstinas Piceno in littore sedes
Concinis; Adriaci sternitur vnda freti.
Et te Cælicolûm cantantem exercitus audit,
Quorũ humeris templum dulce pependit onus.
Proh pudor Italiæ, teneros quæ cantat amores,
Carminis & grato fraudat honore Deum!
Non tulit ingenti laudandus, Ciampolus, ausu:
Illius est nostris Musa operata sacris.
Gaude: namque nouis video tua tempora sertis
Cingi, & Idumæa fronde nitere comas.
Tempus erit, læto tua cum vestigia plausu
Magnanimûm vatum turba secuta colet.
Tu modò perge alacer, semperque audentior ito,
Nec tu coruorum rostra inimica time.

Nam

Nam super astra volans niueis vectabere cycnis,
Quà inuidiæ telis gloria claudit iter.
Nec minus heroi tangit te cura cothurni,
Et potes Aonia dicere bella chely.
Inclyta facta virûm vocis si munere donas,
Munere tu signis das potiore frui.
Hoc tibi Pegasides, hoc concessere sorores,
Teque potestates edocuere suas.
Namque ferunt celso Parnassi in vertice sacra
Bellorophontæus quà rigat arua liquor,
Seclusum florere nemus, quo gratius vllum
Non surgit Phœbo, Pieridumque choris.
Hos Zephyri campos, Etesia flamina, mulcent,
Arboribusque frequens roscida vernat humus.
Pullulat ante omnes sed formosissima laurus,
Quæ medio in luco conspicienda viret.
Vna nemus trunco ingenti quæ parturit vmbra,
Et latè folijs celat opaca diem.
Huius odorato sudantur balsama ligno,
Dulcis & ambrosiæ cortice manat odor.
Indictum refero: lacrymatas nectaris vndas
Excipit Aoniæ sedula cura manus.
Hos Musæ seruant latices, queis perlita durat
Gloria Tænario non violanda lacu.

Ma-

Materno necquicquam aſtu ſeruatus Achilles
Occidit, & Troiæ funera morte luit.
At bene Pieria perfuſus nectaris vnda
Martis equis rapidum trans Acheronta volat:
Copia fælicis tibi, Ciampole, credita ſucci eſt:
Fac mea cœleſtis proluat ora liquor.
Ah ſocij fato miſerere cadentis acerbo!
Fer non caſurum nomen ad aſtra meum.
Triſtia ſic facili curabis funera ſumptu:
Non poſco in cineres Perſica dona meos.
Non mihi Orontæa tumulos aſpergite myrrha,
Buſtaque fæcundæ mercibus Aſſyrie.
Si mea Caſtalio ſtillabunt oſſa liquore;
Inuida poſt mortis fata, ſuperſtes ero.

ROMÆ,

Typis Angeli Bernabò à Verme. MDCLVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.